

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kunstide ja tehnoloogia õpetaja õppekava

Antonina Eek

KOOLIJUHTIDE ARVAMUSED KUNSTIDE JA TEHNOLOOGIA VALDKONNA
AINETE OLULISUSEST NING ÕPETAJATE ETTEVALMISTUSE JA
TÖÖTINGIMUSTE KOHTA ÜLDHARIDUSKOO LIS

Magistritöö

Juhendaja: Marvi Remmik, PhD

Viljandi 2025

Resümee

Kunstide ja tehnoloogia ainete roll hariduses on muutunud üha olulisemaks, kuna need toetavad loovust, probleemilahendust ja praktilist toimetulekut kiiresti muutuvast ühiskonnast. Käesolev magistritöö uurib koolijuhtide arvamusi nimetatud ainete õpetajate ettevalmistuse ja rolli kohta üldhariduskoolis. Kvalitatiivse uuringu käigus intervjueeriti kaheksat koolijuhti. Tulemused rõhutavad õpilaste loovuse, üldpädevuste ning praktiliste oskuste arendamise olulisust. Õpetajate puhul hinnatakse oskust toetada erivajadustega õpilasi ja lõimida erinevaid õppeaineid. Esile kerkib vajadus parema tugisüsteemi, vajalike töötingimuste ning ressursside järele.

Märksõnad: koolijuhtide arvamused, õpetajakoolitus, kunstide ja tehnoloogia õpetus, tugisüsteem, töötingimused

Abstract

The role of arts and technology subjects in education has become increasingly significant, as they support creativity, problem-solving and practical coping skills in a rapidly changing society. This master's thesis examines school leaders' views on the preparation and role of teachers in these subjects. As part of a qualitative study, eight school leaders were interviewed. The results emphasize the importance of fostering students' creativity, key competencies and practical skills. In teachers, the ability to support students with special educational needs and to integrate different subjects is particularly valued. The findings highlight the need for a stronger support system, appropriate working conditions and sufficient resources.

Keywords: school leaders' perspectives, teacher education, arts and technology education, support system, working conditions

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline raamistik.....	6
1.1 Haridusreformid ning kunstide ja tehnoloogiaõpetuse õpetajate ettevalmistus	6
1.2 Ühiskonna ja tööandjate ootused kunstide ja tehnoloogia õpetajate tööle	10
1.3 Koolijuhi roll õpetajate professionaalse toimetuleku toetamisel.....	12
2. Metoodika.....	15
2.1 Valim	15
2.2 Andmete kogumine.....	15
2.3 Andmete analüüs	17
3. Tulemused	20
3.1 Koolijuhtide arusaamad kunstide ja tehnoloogia ainete rollist üldhariduskoolis	20
3.1.1 Kunstide ja tehnoloogia õpetuse olulisus	20
3.1.2 Lõiming teiste ainetega	21
3.1.3 Õpikeskkonna kujundamine ja õppijat toetava õpetamismetoodika rakendamine .	21
3.2 Koolijuhtide arvamused kunstide ja tehnoloogia õpetajate toimetulekule oma ametis..	22
3.2.1 Valmisolek õpetaja tööks	22
3.2.2 Õpetajate ettevalmistus	23
3.2.3 Täienduskoolituste vajadus	24
3.3 Koolijuhtide arvamus kunstide ja tehnoloogia ainete õpetamise väljakutsetest ja nende ületamistest	24
3.3.1 Rahulolu töötingimustega	25
3.3.2 Õppevahendite kättesaadavus	26
4. Arutelu.....	27
Kasutatud kirjandus.....	34
LISA 1. Kiri koolijuhtkonna liikmele.....	40
LISA 2. Intervjuukava	41
LISA 3. Esimese uurimisküsimuse alamkategoriate jagunemine koodideks	43

Sissejuhatus

Kunstide ja tehnoloogia õpetajatel on üldhariduskoolides keskne roll õpilaste loovuse, kriitilise mõtlemise ja praktiliste oskuste arendamisel. Põhikooli riiklik õppekava (2011a, 2011b) rõhutab, et kunsti, käsitöö ja tehnoloogia ained aitavad noortel paremini toime tulla igapäevaelu väljakutsetega ning on seetõttu oluline osa haridussüsteemist. Viimaste aastate haridusreformide eesmärk on olnud muuta õpet praktilisemaks ja interdistsiplinaarsemaks, suurendades samas õpetajate autonoomiat ning vastutust.

2019. aastal Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) avaldatud raport (Vincent-Lancrin *et al.*, 2019) ja Euroopa Komisjon (2018) rõhutavad, et haridus peab toetama loovust, kriitilist mõtlemist ja digipädevust, valmistades õpilasi ette tuleviku tööks. Kunstide ja tehnoloogiaõpetuse õpetajad mängivad nende oskuste arendamisel kesksel rolli.

Vaatamata kunstide ja tehnoloogia ainete olulisusele seisavad õpetajad silmitsi mitmete väljakutsetega nagu ruumipuudus, vananenud õppevahendid, ebapiisav ettevalmistus, vähene toetus juhtkonna poolt (Laats, 2022; Valk, 2016) ning toimetulek õppekava muudatustega (Unt, 2024). Uurides tehnoloogiaavaldkonna õpetajate valmisolekut õppekava muudatusteks lõi Unt (2024) esile probleemid, millega õpetajad kokku puutuvad – ebaselgus õppekava suhtes, mis jätab segadust tekitava tõlgendamisvabaduse ja suure vastutuse, ainete kontsentreeritud õpetamise keerukuse ja töökoormuse suurenemise. Esile tõusis vajadus väärtustada õpetajate tööaega, et nad saaksid keskenduda õpetamisele, mitte materjalide ja töövahendite otsimisele. Tulemustes rõhutati, et nende probleemide taustal tuleks põhjalikumalt analüüsida, kuidas koolijuhid tajuvad ja toetavad kunstide ja tehnoloogia õpetajate ettevalmistust ning milliseid ootusi nad neile seavad (Unt, 2024).

Õpetajate ettevalmistus ei vasta alati tööandjate ootustele ning sageli puudub piisav tugi erivajadustega õpilaste õpetamiseks, mis suurendab stressi ja läbipõlemise riski (Laats, 2022). Alustavad õpetajad vajavad tuge, et kohaneda uue koolikeskkonna ja ootustega, olulist rolli mängib mentorlus, mis vähendab stressi, suurendab enesekindlust ja toetab ametis püsimist (Taimalu *et al.*, 2019). Arenguseire Keskuse andmetel lahkub iga kolmas alustav õpetaja ametist esimese kolme tööaasta jooksul, eriti puudutab see meesõpetajaid (Arenguseire Keskus, 2023). Selline olukord viitab vajadusele tõhusamate tugisüsteemide ja parema ettevalmistuse järele, mis on kooli juhtkonna ning õpetajate koolitajate pädevuses.

Koolijuhtide otsused õpetajate toetamise ja ressursside jaotamise osas mõjutavad otseselt kunstide ja tehnoloogia ainete õpetamise kvaliteeti. Nende roll on määrava tähtsusega, kuna juhtkonna teadlikkus ja väärtushinnangud kujundavad õpetajate töötingimusi, tõstavad

motivatsiooni ning annavad võimaluse panustada kooli arendustegevusse. Eestis on varasemalt uuritud kunstide ja tehnoloogia valdkonna lõpetanute rahulolu ja ettevalmistust õpetaja tööks (Laats, 2022; Valk, 2016), kuid puuduvad uuringud, mis käsitleksid koolijuhtide arvamusi kunstide ja tehnoloogia õpetajate tööle. Samuti ei ole autor leidnud rahvusvahelisi teadusartikleid, mis käsitleksid koolijuhtide ootusi nimetatud ainete õpetajatele mis viitab, et valdkonda on vähe uuritud.

Käesolev uurimus keskendub Viljandimaa koolijuhtide arvamustele kunstide ja tehnoloogia õpetajate rolli, ettevalmistuse ning toimetuleku kohta, keskendudes õpetajatele, kes on lõpetanud magistriõpingud Tartu või Tallinna Ülikoolis. Selline lähenemine võimaldab saada mitmekesise ülevaate õpetajate ettevalmistuse ning koolijuhtide ootuste kohta kunstide ja tehnoloogia valdkonna arendamisel.

Võttes arvesse koolijuhtide rolli õpetajate töökorralduse ja ainevaldkondade väärtustamise kujundamisel on magistritöö eesmärk välja selgitada, millisena koolijuhid näevad kunstide ja tehnoloogia ainete tähtsus üldhariduskoolis ning millised on nende arvamused õpetajate ettevalmistuse, töötingimuste ja toimetuleku kohta. Uurimistulemuste põhjal esitatakse praktilisi soovitusi magistrikraadiga õpetajate pikaajalise karjääri toetamiseks ja ainevaldkonna väärtustamiseks koolides.

Eesmärgi saavutamiseks sõnastati järgmised uurimisküsimused:

1. Millist rolli näevad koolijuhid kunstide ja tehnoloogia valdkonna ainetel üldhariduskooli õppekavas?
2. Kuidas tulevad koolijuhtide arvates oma ametis toime kunstide ja tehnoloogia valdkonna õpetajad?
3. Milliseid väljakutseid näevad koolijuhid kunstide ja tehnoloogia ainete õpetamisel ning kuidas neid saaks ületada?

1. Teoreetiline raamistik

Teooria peatükis antakse ülevaade kunstide ja tehnoloogia õpetuse arengust ja hetkeseisust, õpetajate ettevalmistusest, haridusreformide mõjust aineõpetuse sisule ning koolijuhtide ja tööandjate ootustest õpetajate tööle.

Kunstide ja tehnoloogia ained mängivad olulist rolli õpilaste loovuse, kriitilise mõtlemise ja praktiliste oskuste arendamisel ning võimaldavad interdistsiplinaarset õppimist ja loovate probleemilahenduste kujundamist (Põhikooli riiklik õppekava, 2011b, 2011c). Rahvusvahelised uuringud ja haridusstrateegiad rõhutavad nende oskuste olulisust tööturul ja elukestvas õppes (Vincent-Lancrin *et al.*, 2019).

Peatüki esimeses osas käsitletakse haridusreformide mõju kunstide ja tehnoloogia õpetuse sisule ning õpetamismetoodikatele. Teises osas antakse ülevaade ühiskonna ja tööandjate ootustest õpetajate tööle. Kolmandas osas keskendutakse koolijuhtide rollile õpetajate toetajatena ning käsitletakse õpetaja- ja täienduskoolituse sidusust koolielu praktiliste vajadustega.

1.1 Haridusreformid ning kunstide ja tehnoloogiaõpetuse õpetajate ettevalmistus

Kiire tehnoloogia areng ja ühiskonna ootused on kujundanud vajaduse ümber mõtestada kunstide ja tehnoloogia õpetuse sisu üldhariduses. Muutused esitavad käsitöö- ja tehnoloogiaõpetajatele väljakutseid leida uusi pedagoogilisi lähenemisviise, mis toetaksid õpilaste loovust, tehnoloogilist kirjaoskust ning praktilisi oskusi. Traditsiooniline käsitööõpetus on liikumas tehniliste oskuste õpetamisest terviklikuma käsitööprotsessi suunas, kus disain, loovus ja ainevaldkondade lõiming on aina olulisemad. Õpetajate roll muutustega kohanemisel on kriitilise tähtsusega, kuna just nende kaudu toimub reformide rakendamine igapäevases õppetöös (Ronkko *et al.*, 2016).

Haridusreformid, sealhulgas õppekavade ja hindamismeetodite kaasajastamine, nõuavad õpetajatelt pidevat kohanemist ja uute pedagoogiliste lähenemiste kasutusele võtmist. Kui varasemalt keskenduti käsitöö- ja tehnoloogiaõppes lõpptulemusele, siis nüüd rõhutatakse protsessipõhist hindamist, kus väärtustatakse probleemilahendusoskust ja tehniliste oskuste arengut (Rissanen & Hintsa, 2022). Õpeprotsess ei saa piirduda vaid teadmiste edasiandmisega, see peab arendama ka sotsiaalseid oskusi, keskkonnateadlikkust ja kultuurilist mitmekesisust, et valmistada õpilasi ette elukestvaks õppeks ja rahvusvahelises maailmas toimetulekuks (Fadel *et al.*, 2015). Käsitöö- ja tehnoloogiaõpetus toetab kehalise ja kognitiivse tegevuse ühendamise kaudu laste arengut ning aitab paremini mõista ümbritsevat

maailma. Kui varasemalt keskenduti peamiselt käeliste oskuste omandamisele ja praktiliste esemete valmistamisele, siis tänapäeval on fookus üha enam loova mõtlemise ja iseseisva töö toetamisel (Veeber *et al.*, *s.a.*). Samas näitavad uuringud, et tehnoloogiaõpetuse olulisust koolikogukonnas sageli alahinnatakse ning selle sisuline väärtus ei ole piisavalt teadvustatud. Sageli peetakse seda ekslikult pelgalt puutööks, mistõttu ei tajuta õppeaine kaasaegset ja laiapõhjalist olemust (Laats, 2022).

2015. aastal hakati põhjamaades rõhutama kunstide ja tehnoloogia ainekavade kaasajastamise vajadust. Uuringud näitasid, et Soome ja Eesti tehnoloogiaõpetuse ainekavad vajavad reformimist, et parandada õpilaste tehnoloogilisi teadmisi ja põhjendamisoskusi. Eesti õppekavad keskendusid tehnoloogilistele aspektidele ja innovatsioonile, samas kui Soomes pöörati suuremat tähelepanu õppija isiklikule arengule ja soolise võrdsuse edendamisele (Autio *et al.*, 2015). Leiti, et kasutusel olevad pedagoogilised meetodid ei toeta piisavalt tehnoloogilist kirjaoskust ega kriitilist mõtlemist, mis on vajalikud tööturul ja ühiskonnas hakkama saamisel (Autio *et al.*, 2017).

Rahvusvaheline kogemus näitab, et õpetajakoolituse positsioon ülikoolides mõjutab otseselt selle valdkonna arengut. Erixon *et al.* (2023) uurisid Rootsi kunstide (kunst, käsitöö ja muusika) ainete õpetajakoolituse arengut ajavahemikul 1970. aastatest kuni aastatuhande vahetuseni ning leidsid, et õpetajakoolitus viidi küll ülikoolidesse, kuid uus valdkond jäi tahaplaanile. Selle tulemusel ei kujunenud välja tugevat teaduspõhist tugistruktuuri ega uurimiskultuuri, mis oleks toetanud nende ainete iseseisvat arengut. Soome näitel on rõhutatud, et õpetajate ettevalmistus peab toetama kaasaja võtmeoskusi – loovust, kriitilist mõtlemist, koostööoskust ja digipädevust. Lavonen (2020) toob välja, et Soomes on õppekava reformid tihedalt seotud õpetajakoolituse sisulise uuendamise ja õpetajaidentiteedi kujundamisega. Õpetajakoolituse ülesanne on toetada õpetamist, mis arendab õpilastes oskusi, mida nad vajavad muutavas maailmas toimetulekuks.

Eestis alustati põhikooli ja gümnaasiumi riiklike õppekavade ainevaldkondade kaasajastamisega 2017. aastal, et tagada haridussüsteemi ajakohasus ja selle vastavus teaduse ja ühiskonna arengutele (Haridus- ja Noorteamet, *s.a.*). Tehnoloogiaõpetuse reformi raames võeti kasutusele põhimõte „ideest teostuseni“, mis võimaldab õpilastel valida endale sobivaid tehnikaid ning loob mitmekesisema õpikogemuse. Samuti kaotati tehnoloogia ja käsitöö õppegruppide jaotus soo alusel, et tagada kõigile võrdsed võimalused. Kunstide valdkonnas on rõhk pandud analüüsioskuste, loovuse ja eneseväljenduse arendamisele (Haridus- ja Teadusministeerium, *s.a.*).

Viimaste aastate haridusreformid kunstide ja tehnoloogia valdkonnas (Põhikooli

riiklik õppekava, 2011a) on suunatud muutma õpet praktilisemaks, lõimitumaks ja vastavaks tänapäeva vajadustele. 2024. aastal jõustunud õppekava andis õpetajatele senisest suurema valiku- ja otsustusvabaduse, kuid sellega kaasneb ka suurem vastutus. Unt (2024) märgib, et varasema täpselt määratletud sisukäsitlemise asemel peavad õpetajad nüüd ise otsustama, milliste teemade ja oskuste õpetamisele keskenduda, mis võib suurendada töökoormust ja tekitada ebakindlust. Sarnaseid väljakutseid on täheldatud ka mujal. Lätis on õpetajad edukalt kohanenud haridusreformiga, mis ühendab erinevaid käsitöö- ja tehnoloogiaõppe valdkondi, kuid piiratud ressursid ja suurenenud koormus on väljakutseks (Urdziņa-Deruma, 2023). Soome õpetajad on uuenduslikult rakendanud digitehnoloogiaid ja loonud tihedamaid sidemeid kogukondadega, kuid seisavad samuti silmitsi ajapuuduse ja ressursside ebavõrdsusega (Pöllänen & Urdziņa-Deruma, 2017). Uuringud viitavad sellele, et tehnoloogiaõpetuse õppekava uuendamine võib õpetajates tekitada pingeid, näiteks on Soomes, mis on Eestiga lähedases kultuuriruumis, täheldatud, et uuendusliku õpikäsitlemisega kohanemine on olnud keeruline ning nõuab lisatuge ja täiendõpet (Kokko *et al.*, 2020).

Õppekavade reformide edukust mõjutavad õpetajate hoiakud ja juhtkonna toetus. Koolijuhid toovad üheks takistuseks õpetajate vastumeelsuse muudatuste suhtes. Eestis ja Soomes tajutakse reforme pigem pingelistena, samas kui Lätis ja Leedus hinnatakse õpetajate kohanemisvõimet kõrgemalt. Õpetajad tunnevad survet pidevalt muutuvate nõudmiste tõttu ning toovad esile, et bürokraatlik koormus ja ebamäärased juhised raskendavad keskendumist õppesisule. Seetõttu on vaja rohkem tuge ja selgeid suuniseid, et toetada kohanemist ja professionaalset arengut (Henno *et al.*, 2021). Rahvusvaheline kogemus kinnitab, et kuigi riikide lähenemised võivad erineda on õpetajate toetamine ja selged suunised muutuste rakendamisel määrava tähtsusega õppekavade reformide edu tagamisel.

Eestis on rahvusvaheliste arengusuundade eeskujul üha enam rõhutatud vajadust toetada õpetajaid haridusreformide rakendamisel ning ajakohastada koolikeskkonda ja õpetamismeetodeid. Rissanen ja Hints (2022) toovad rahvusvahelises kontekstis esile, et haridusreformide edukas elluviimine eeldab õpetajatele suunatud tuge, kaasaegset õpikeskkonda ja pidevat professionaalset arengut. Samuti on nende hinnangul oluline uuendada hindamismeetodeid, mis toetaksid loovust, eneseanalüüsi ja koostööpõhist õppimist, mitte ainult õpitute tehnikate kordamist. Õpetajatelt oodatakse mitmekesiste oskuste ja pädevuste omandamist, sealhulgas erivajadustega õpilaste õpetamist ja digitehnoloogiate kasutamist, kuid samal ajal napib professionaalset tuge ja pidevaid täienduskoolitusi (Husu & Toom, 2016).

Vajadus interdistsiplinaarsete ja põhjaliku ettevalmistusega õpetajate järele sai kinnitust 2016. aastal, kui Tartu Ülikool avas kunstide ja tehnoloogia õpetaja magistriõppekava eesmärgiga pakkuda tulevastele õpetajatele nii teoreetilist kui ka praktilist ettevalmistust (Viirpalu, 2016). Paralleelselt Tartu Ülikooliga avati Tallinna Ülikoolis tehnoloogiavaldkonna ainete õpetaja magistriõpe (Tallinna Ülikool *s.a.* -b). Tallinna Ülikooli ja Eesti Kunstiakadeemia koostöös on loodud kunstiõpetaja magistriõppekava, mis keskendub kunstihariduse süvendatud õpetamisele ning interdistsiplinaarsele lähenemisele (Tallinna Ülikool *s.a.* -a). Neid õppekavasid ühendab soov pakkuda õpetajatele tugevaid teoreetilisi ja praktilisi teadmisi.

Laats (2022) uuris, miks tehnoloogiaõpetuse õpetajad ei lähe peale ülikoolis kvalifikatsiooni omandamist õpetajatena tööle ning leidis, et paljud tehnoloogiaõpetajad lahkuvad ametist ebapiisava ettevalmistuse ja praktiliste oskuste puudumise tõttu. Magistriõppe lõpetanud tehnoloogiaõpetuse õpetajad tõid välja, et õpe on sageli liiga lühike, et pakkuda vajalikke praktilisi oskusi ning ettevalmistust erivajadustega õpilaste õpetamiseks on puudulik. Husu ja Toom (2016) rõhutavad, et õpetajakoolitus peab hõlmama nii digipädevuste kui ka eripedagoogika arendamist, ent Laatsi (2022) uuringu põhjal tunnevad õpetajad ennast just nendes valdkondades ebapiisavalt ettevalmistatuna. Haridus- ja Teadusministeerium (2022) märgib, et üldhariduskoolide õpilastest ligikaudu viiendik on hariduslike erivajadustega ning nende osakaal on aja jooksul suurenenud, mis omakorda suurendab õpetajate töö keerukust.

Eestis on mitmeid täiendkoolituse õppeprogramme, mis toetavad tehnoloogia ja kunsti valdkonna õpetajate arengut, näiteks Eesti Tehnoloogiakasvatuse Liit (ETKL) keskendub tehnoloogia valdkonna professionaalsuse tõstmisele ning aitab kohaneda haridusreformide ja muutuvate õppekavadega (Eesti Tehnoloogiakasvatuse Liit, *s.a.*). Lisaks pakub Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit (ERKL) täienduskoolitusi käsitöövaldkonnas, et toetada õpetajate professionaalset arengut ning tagada traditsioonide järjepidevus. ERKL teeb koostööd erinevate haridusasutustega, et luua ja rakendada uusi koolitusprogramme ning meetoodilisi materjale (Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit, *s.a.*).

Kunstide ja tehnoloogia ainevaldkonna reformid on toonud kaasa olulisi muutusi õpetamise sisus ja õpetajate töös. Erinevate riikide, nende hulgas ka Eesti, kogemus on näidanud, et õpetajate edukas kohanemine reformidega sõltub kvaliteetsest ettevalmistusest, süsteemsest toest ja pidevast professionaalsest arengust. Õpetajakoolituse sisu, akadeemiline positsioon ning praktiliste oskuste arendamine on võtmetegurid, mis mõjutavad õpetamise kvaliteeti ning õpilaste loovuse ja kriitilise mõtlemise kujunemist.

1.2 Ühiskonna ja tööandjate ootused kunstide ja tehnoloogia õpetajate tööle

Haridusasutuste töö aluseks on mitmed olulised alusdokumendid, mis määratlevad õppe- ja kasvatustegevuse korralduse, eesmärgid ning kvaliteedinõuded. Üks keskseid dokumente on põhikooli riiklik õppekava, mis sätestab õpitulemused, ainevaldkondade sisu ning õpilaste arengu toetamise põhimõtted (Põhikooli riiklik õppekava, 2011a). Lisaks sellele reguleerib kutsestandard õpetajate pädevusnõudeid, tagades, et haridustöötajatel on vajalikud oskused ja teadmised õppeprotsessi kvaliteetseks läbiviimiseks (Sihtasutus Kutsekoda, 2024). Samuti on haridusasutuste tegevus määratletud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses, mis kehtestab õppeasutuste õiguslikud raamid, koolikorralduse alused ja õpilaste õigused ning kohustused (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010). Täiendavalt suunab haridusvaldkonda Haridus- ja Teadusministeeriumi põhimäärus, mis määrab kindlaks ministeeriumi ülesanded hariduspoliitika kujundamisel ja elluviimisel (Haridus- ja Teadusministeeriumi põhimäärus, 2021). Kõik eelpool nimetatud dokumendid tagavad haridusasutuste ühtse ja järjepideva toimimise.

Põhikooli riiklik õppekava (2011a) rõhutab, et õpetajad peavad toetama õpilaste loovuse, probleemilahenduse ja digipädevuse arendamist ning kohandama õpet vastavalt õpilaste ja kooli vajadustele. Tähtis on vähendada soolisi stereotüüpe tehnoloogiaõpetuses ning tagada kõigile võrdsed võimalused. Õpilastelt oodatakse oskust teha koostööd, kasutada sobivaid materjale ja töövõtteid, hinnata disaini ja jätkusuutlikkust ning mõista tehnoloogia ja looduse seoseid. Fancourt & Finn (2019) toovad välja, et kunstide ained toetavad samaväärselt tehnoloogia ainetega loovuse, kriitilise mõtlemise ja üldpädevuste arengut. Need aitavad arendada ka enesekontrolli, koostöö- ja eneseväljendusoskust ning toetavad isiklikku ja sotsiaalset arengut

Hariduse arengut ja kvaliteeti ei mõjuta ainult haridusvaldkonna alusdokumendid, vaid ka tööandjad ja ühiskond laiemalt. Kiire tehnoloogiline ja sotsiaalmajanduslik areng nõuab õpetajatelt pidevat kohanemist ning laiemat rolli haridusprotsessis. Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 (2021), mis on Eesti elukestva õppe strateegia 2020 jätkustrateegia, toob välja, et kaasav haridus on süsteemne lähenemisviis tavakoolides kvaliteetse hariduse pakkumisele, mis vastab tõhusalt kõigi kohaliku kogukonna õpilaste akadeemilise ja sotsiaalse õppimise vajadustele ning Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) ütleb, et kvaliteetne üldharidus järgib kaasava hariduse põhimõtteid. Õpetaja töö ei piirdu enam ainult teadmiste vahendamisega, vaid hõlmab ka õppijate individuaalsete vajaduste toetamist ja motiveerimist. Õpilaste eripäradega, sealhulgas õpiraskuste, andekuse ja kultuuriliste

erinevustega, arvestamine ning aktiivõppe meetodite rakendamine, nagu projektõpe ja rühmatöö on õpetaja igapäevatöö osa (Mets & Viia, 2018). Tehnoloogiaõpetuse kvaliteedi tagamiseks tuleb ajakohastada õpetamismeetodeid ja arendada interdistsiplinaarseid lähenemisviise. Uuringud viitavad, et paljudes koolides võib tehnoloogiaõpe toimuda endiselt esemete kopeerimisel ja tehniliste oskuste harjutamisel, mistõttu on vaja keskenduda sellele, kuidas õpetada probleemide lahendamist, arendada loovust ja kriitilist mõtlemist. Õpetajatel peab olema juurdepääs metoodilistele materjalidele ja täienduskoolitustele, et tõhusalt rakendada uuenduslikke õpetamise viise ning toetada õpilaste tehnoloogilise kirjaoskuse arengut (Autio & Soobik, 2017).

Üheks suurimaks takistuseks kaasava hariduse rakendamisel peab enamik koolijuhte vastava väljaõppega personali puudust. Eesti koolides napib erivajadustega õpilaste õpetamiseks pädevaid õpetajaid ning tugispetsialiste. Uuringud näitavad, et see probleem on Eestis suurem kui OECD riikides keskmiselt ning märksa tõsisem kui Soome koolides, mis viitab asjaolule, et spetsialistide vähesus on Eestis takistuseks kvaliteetsele õppetööle ning kaasava hariduse täielikule rakendamisele (Taimalu *et al.*, 2020, lk 42). Juba esimeses kooliastmes on oluline luua õpikeskkond, kus õpilased õpivad oma mõtlemisprotsessi jälgima, kriitiliselt analüüsima ja laiemate probleemide üle arutlema. Selline lähenemine toetab iseseisvat õppimisvõimet ning probleemilahenduse oskust tulevikus (Kikas, *s.a.*). Lisaks toetava õpikeskkonna loomisele ja pädevuste arendamisele peab õpetaja toetama ka iseseisvat õppimist ja kriitilist mõtlemist. Kolmandas kooliastmes on oluline aidata õpilastel mõista abstraktseid mõisteid ja seostada neid varasemate teadmistega, vältides pealiskaudset õppimist. Selleks tuleks kõikides ainetes, sealhulgas kunstis ja tehnoloogias, kasutada ülesandeid ja arutelusid, mis arendavad analüüsi- ja probleemilahendusoskust (Kikas & Toomela, 2015).

Tööandjad rõhutavad, et pelgalt erialastest teadmistest ei piisa – tänapäeva tööturul hinnatakse üha enam loovust, kriitilist mõtlemist, koostöö- ja suhtlemisoskusi, digipädevust ning oskust teadmisi rakendada kiiresti muutuvus keskkonnas (Nestor, *s.a.*; Mets & Viia, 2018). Olulisteks muutuvad ka enesejuhtimisoskus, ettevõtlikkus, õpioskus ja kultuurierinevuste mõistmine, mis aitavad toime tulla rahvusvahelises ja määramatus olukorras (Valk, 2017). Autio *et al.* (2015) toovad esile, et tehnoloogiaõpetuse keskne eesmärk ei ole ainult tehniliste oskuste õpetamine, vaid ka loovuse, probleemilahendusvõime ning tehnoloogilise kirjaoskuse arendamine. Mets & Viia (2018) lisavad, et nutikus, paindlikkus ja oskus teadmisi eri olukordades rakendada on muutumas tööturul keskseks väärtuseks. Tehnoloogiaõpetus on seejuures üks olulisemaid õppevaldkondi, mis aitab õpilasi

ette valmistada tulevikutööks toetades nende tehniliste, loovate ja kriitilise mõtlemise oskuste kujunemist (Vincent-Lancrin *et al.*, 2019). Samuti rõhutatakse, et tehnoloogiaõpetus peab toetama õppijate iseseisvust ja valmisolekut innovatsiooniks ning haarama kaasaegseid lähenemisi, nagu disainmõtlemine ja projektipõhine õpe (Autio *et al.*, 2015; Vincent-Lancrin *et al.*, 2019). Samas juhib Nestor (*s.a.*) tähelepanu asjaolule, et tööandjate hinnangul ei ole põhikooli lõpetajate akadeemiline ja sotsiaalne ettevalmistus alati piisav sujuvaks üleminekuks kutseõppesse või tööturule. Seetõttu nähakse vajadust arendada haridussüsteemi selliselt, et see toetaks noorte motivatsiooni, teadlikku karjäärivalikut ning panustaks sotsiaalsete oskuste arendamisse, et nad suudaks valmistada noori ette elukestvaks õppeks ja tööturu nõudmistega kohanemiseks. Õpetaja peab olema paindlik, omama interdistsiplinaarseid teadmisi ning rakendama mitmekesiseid õpetamiseetodeid (Mets & Viia, 2018).

1.3 Koolijuhhi roll õpetajate professionaalse toimetuleku toetamisel

Õpetajate ja koolijuhtide koostöö on haridussüsteemi edu nurgakivi, kuna mõlemad mõjutavad otseselt õpilaste õppimist ja arengut. Koolides, kus koolijuht toetab õpetajate professionaalset arengut ja väärtustab nende panust, tunnevad õpetajad end rohkem motiveerituna, julgevad jagada oma ideid ja soovivad aktiivselt osaleda kooli arengus. Sellistes koolides kujuneb koostöine õpikeskkond, mis toetub õppiva organisatsiooni põhimõtetele. Õpetajad võtavad vastutuse mitte ainult klassiruumis, vaid kogu koolis toimuva eest (Slabina & Aava, 2019; Eisenschmidt *et al.*, 2017). Rahvusvaheline võrdlusuuring Eesti ja Soome koolijuhtide hoiakutest näitas, et mõlemas riigis peetakse õpetajate kaasamist koolielu otsustesse väga oluliseks. Samas tõdesid paljud koolijuhid, et õpetajate kaasamine pole alati lihtne, kuna iseseisva töötamise harjumus võib piirata koostööd. Üheks takistuseks on asjaolu, et Eestis ja Soomes on õpetajad harjunud töötama iseseisvalt ning näevad autonoomiat pigem isikliku, mitte kogu kooli puudutava küsimusena. Seetõttu on toetav ja kaasav juhtimisstiil õpetajate heaolu ning kooli arengusse panustamise seisukohalt eriti tähtis (Eisenschmidt *et al.*, 2021).

Koolijuhtidelt oodatakse, et koolides oleks loodud õpikeskkond, kus õpilased tunnevad end turvaliselt ning julgevad oma ideid vabalt välja pakkuda. Õpilased peaksid saama kasutada oma kujutlusvõimet ja katsetada erinevaid lahendusi, kartmata kriitikat või naeruvääristamist. Toetav ja salliv õhkkond klassiruumis aitab luua keskkonna, kus õpilased austavad üksteist ja tunnevad end enesekindlalt (Krull, 2018). Samuti on oluline, et oleks

loodud toetav ja motiveeriv keskkond, kus õpetajad tunnevad end väärtustatuna. Uuringutest selgub, et osa õpetajaid tunneb rahulolematust kooli juhtkonna ja kolleegide, eelkõige staažikamate õpetajate suhtes, kuna nende uuenduslikke ideid ei toetata. See piirab õpetajate võimalusi panustada kooli arengusse ning tekitab tunde, et nende arvamus pole väärtustatud. Probleemi ühe põhjusena nähakse väärtushinnangute erinevusi algajate ja kogenud õpetajate vahel ning mõnel juhul ka suurt vanusevahet. Algajad õpetajad kogevad seejuures vastandlikke olukordi: mõned tunnevad vähest tuge kolleegidelt, samas kui teised tajuvad liigset sekkumist oma töösse. Vastandlikud kogemused toovad esile vajaduse leida tasakaal õpetajate autonoomia ja toetamise vahel, kusjuures määrava tähtsusega on kooli juhtkonna teadlik toetav hoiak ning tugev mentortugi ja kolleegide koostöö, mis mõjutavad otseselt alustavate õpetajate ametis püsimist (Remmik *et al.* 2015 lk 188-189).

Õpetajad mõjutavad õpilaste õppimist rohkem kui ükski teine koolisisene tegur ning nende ametis püsimine on tähtis, sest nii saab tagada, et igas koolis oleks piisavalt kogenud ja pädevaid õpetajaid (Carver-Thomas & Darling-Hammond, 2017). Selleks, et õpetajad saaksid oma tööd tõhusalt teha on oluline mõista nende ees seisvaid väljakutseid, sest nii saab pakkuda neile sihipärast tuge professionaalses arengus (Darling-Hammond, 2017; Vincent-Lancrin *et al.*, 2019). Pakkudes algajale õpetajale tuge, näiteks juhendamist, koostöövõimalusi ja lisavahendeid, lahkub esimesel aastal töölt märgatavalt vähem õpetajaid (Sutcher *et al.*, 2016). Ligi kolmandik õpetajatest lahkub ametist esimeste aastate jooksul (Arenguseire Keskus, 2023). Peamiste põhjustena tuuakse esile liigset töökoormust, vähest ametialast tuge ja madalat töötasu (Eesti Haridustöötajate Liit, 2025). Lahendusena on soovitatud rakendada tugiprogramme, mis hõlmavad mentorlust, töökoormuse vähendamist ja kvaliteetseid koolitusi (Vaher & Sellio, 2018). Koolijuhtide roll haridussüsteemis on keskne, kuna nende otsused ja juhtimisstiil mõjutavad otseselt õpetajate töötingimusi, motivatsiooni ning professionaalset arengut. Koolijuhtide toetus aitab kaasa õpetajate töörahulolule ning koolikeskkonna kujundamisele, mis omakorda mõjutab õpilaste õpitulemusi ja koolikultuuri. Samas viitavad uuringud, et koolijuhid ei pruugi alati tajuda õpetajate vajadusi ning nende tugi võib olla ebapiisav (Taimalu *et al.*, 2019).

OECD 2018. aastal läbiviidud uuringust selgus, et õpetajad vajavad rohkem tuge ja konstruktiivset tagasisidet koolijuhtide poolt, eriti kooliuuenduste elluviimisel (Taimalu *et al.*, 2019). Paljud koolijuhid ei ole õpetajate toetamiseks piisavalt ettevalmistatud (Toomi, 2023) ning lisaks on koolijuhtide toetamine puudulik kohaliku omavalitsuse haridusnõunike piiratud oskuste, teadmiste ja selgete tegevusplaanide puudumise tõttu (Kantar Emor, 2024). Öun (2015) uuris koolijuhid rolli alustava õpetaja toetajana ning tulemustest selgus, et koolide

direktorid ei pea end algaja õpetaja peamisteks toetajateks, vaid rõhutavad kolleegide olulisust. Lisaks tõsteti esile õppealajuhataja rolli õpetaja toetamisel (Õun, 2015). Koolijuhi ülesandeks on siiski luua toetav ja kaasav töökeskkond, kus algajad õpetajad tunnevad end võrdselt väärtustatuna ning saavad konstruktiivset tagasisidet. Ebavõrdsed nõudmised ja uuenduslike ideede eiramine võivad pärssida algajate professionaalset arengut ja osalust kooli arendamises. Seetõttu on tähtis, et koolijuht looks usaldusliku õhkkonna juba õpetaja tööle asumisel, selgitaks välja ootused ning soodustaks avatud suhtlust ja koostööd (Remmik *et al.*, 2015).

Kooli juhtkonnaliikmed on positiivse sisekliima kujundajad ning neilt oodatakse, lisaks administratiivsele juhtimisele aktiivset panustamist, koolikeskkonna ja õppetöö tingimuste parandamist, õpetajate professionaalse arengu toetamist ning koostööd ning kooli ja kogukonna sidususe loomist (Taimalu *et al.*, 2020). Juhtimisstrateegia valik sõltub kooli arengustaadiumist ja organisatsioonikultuurist, mistõttu puudub üks kindel ja kõigile sobiv mudel. Suuremate muutuste korral on keskse tähtsusega, et koolijuht toetaks õpetajaid mõtteviisi muutmisel ning looks koostöiseks õppimiseks ja kogemuste vahetamiseks sobiva keskkonna. Koolijuhtide ülesanne on tagada, et õpetajad saavad nii igapäevaste muudatuste, kui ka suuremate uuenduste elluviimisel vajalikku tuge (Eisenschmidt *et al.*, 2017). Samas võivad õpetajate ja koolijuhtide arvamused toetuse kohta olla erinevad, sest koolijuhid usuvad sageli, et nad pakuvad rohkem tuge kui õpetajad tajuvad. Näiteks juhendamist ja koostöövõimalusi toovad koolijuhid esile oluliselt sagedamini kui õpetajad, mis viitab parema kommunikatsiooni vajadustele ja läbipaistvatele toetustegevustele (Taimalu *et al.*, 2019).

Kokkuvõttes võib öelda, et koolijuhtide roll õpetajate professionaalse toimetuleku ja motivatsiooni kujundamisel on määrava tähtsusega, sest toetav ja kaasav juhtimine loob eeldused õpetamise kvaliteediks ning õpetajate püsimiseks ametis, sealhulgas töötingimuste ja vajalike ressursside loomise kaudu.

2. Metoodika

Käesoleva magistritöö eesmärk on välja selgitada, millisena koolijuhid näevad kunstide ja tehnoloogia ainete rolli üldhariduskoolis ning millised on nende arvamused õpetajate ettevalmistuse, töötingimuste ja toimetuleku kohta. Töö tulemuste põhjal esitatakse praktilisi soovitusi, kuidas toetada magistrikraadiga õpetajate pikaajalist karjääri ning edendada kunstide ja tehnoloogia ainete väärtustamist koolides.

Uurimuses kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit, kuna see võimaldab süvitsi analüüsida koolijuhtide arvamusi, ootusi ja kogemusi (Õunapuu, 2014). Andmete kogumiseks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud, mis võimaldasid vastajatel oma mõtteid vabalt väljendada, pakkudes samal ajal uurijale võimaluse esitada täpsustavaid küsimusi (Lepik *et al.*, 2014). Käesolevas uurimuses kasutati temaatilist sisuanalüüsi (Kalmus, *et al.*, 2015). Valimi moodustamisel on lähtutud sihipärasest valikust, et tagada uurimuse seisukohalt asjakohaste osalejate kaasamine (Rämmer, 2014).

2.1 Valim

Andmete kogumiseks moodustati sihipärane valim. Uuringus osales kaheksa Viljandimaa üldhariduskooli juhtkonna liiget (direktor või õppejuht) kolmest erinevast omavalitsusest. Valimi eesmärk oli saada võimalikult mitmekesine ülevaade koolijuhtide kogemustest ja arvamustest kunstide ja tehnoloogia õpetajate ettevalmistuse ning töö tulemuslikkuse kohta. Valimi koostamisel lähtuti järgmistest kriteeriumitest: kooli asukoht, suurus ja asutuse tüüp. Valimisse kuulus 5 alla 100 ning kolm üle 100 õpilasega üldhariduskooli. Erineva suurusega koolide kaasamine võimaldas analüüsida juhtimise, ressursside ja töökorralduse eripärasid, mis võivad mõjutada kunstide ja tehnoloogia ainete õpetamise kvaliteeti. Valimisse kuulunud koolidesse saadeti kiri (vt lisa 1) palvega osaleda uuringus ning töö eesmärkide ja tingimuste selgitusega. Valimisse kuuluvates üldhariduskoolides töötasid kunstide ja tehnoloogia õpetajad, kelle seas oli Tartu ja Tallinna Ülikoolide vilistlasi ning ilma kvalifikatsioonita õpetajaid.

2.2 Andmete kogumine

Uuringu andmed koguti poolstruktureeritud intervjuude abil. Intervjuud võimaldasid vastajatel oma kogemusi vabalt kirjeldada ning uurijal oli võimalus vestluse käigus küsimusi täpsustada ja vajadusel nende järjekorda kohandada. Intervjuu koosnes kolmekümne kahest

küsimusest, kuid vestluse käigus esitati ka lisaküsimusi, mis võimaldasid sügavamalt mõista intervjueeritavate seisukohti ja kogemusi. Enne intervjuude läbiviimist koostati intervjuu kava (vt lisa 2). Küsimused jagunesid kolme teemaplokki, mis tuginesid uurimisküsimustele. Esimeses plokis sooviti teada saada, millist rolli näevad koolijuhid kunstide ja tehnoloogia ainetel üldhariduskoolis. Teiseks sooviti teada, kui kõrgelt hindavad koolijuhid kunstide ja tehnoloogia õpetajate toimetulekut oma ametis ning millistes valdkondades nähakse puudusi õpetajate ettevalmistuses. Kolmandaks sooviti teada milliseid takistavaid faktoreid leiavad koolijuhid kunstide ja tehnoloogia ainete õpetamisel ning kuidas neid saaks ületada.

Koolijuhtide arvamuste saamiseks viidi läbi kaheksa intervjuud, millest esimene oli prooviintervjuu, eesmärgiga testida küsimuste selgust ja asjakohasust ning vajadusel teha täiendusi. Prooviintervjuu järel lisati kaks küsimust, mis puudutasid õpetajate koolituste vajadust. Kuna esimene intervjuu pakkus väärtuslikku teavet uurimuse analüüsimiseks, kaasati see lõplikku valimisse ja arvestati osana kaheksast intervjuust.

Uuritavatele selgitati uuringu eesmäärke ning seda, kuidas saadud andmeid kasutatakse ja avaldatakse. Uuriija sai kõikidelt intervjueeritavalt suusõnalise kinnituse, et nad annavad teadliku nõusoleku uuringu osalemiseks (Lagerspetz, 2017). See tähendas, et intervjueeritavad olid teadlikud uuringu sisust, eesmärgist ning nende osalemise tingimustest.

Intervjuud toimusid ajavahemikus 01.02.-16.03.2025. Üks intervjuu toimus *Google Meet* keskkonnas ning teised kokkuleppel intervjueeritavatega silmast silma intervjuudena koolides, kus uuringus osalenud töötasid. Intervjuud kestsid keskmiselt 45-55 minutit. Enne intervjuu alustamist tutvustati intervjueeritavale uuringu eesmärki ning selgitati intervjuu läbiviimise põhimõtteid, milles anti muuhulgas teada ka konfidentsiaalsuse tagamise põhimõtetest, milleks on isikuandmete ja kogutud andmete kaitse. Selgitati, et intervjuu andmeid kasutatakse anonüümselt, asutuste ja isikute nimed eemaldatakse. Intervjuud nummerdatakse ning intervjueeritavad tuuakse andmete analüüsis välja tähe ja numbritega (Õ1 - Õ8). Intervjueeritavalt küsiti luba intervjuu salvestamiseks. Samuti rõhutati, et osalejale on täielik õigus vastamisest keelduda ning vajadusel küsimustele mitte vastata. Intervjuu jooksul tegi uurija märkmeid, et tagada kogutud teabe täpsus ja toetada hilisemat analüüsi.

Pärast intervjuu lõppu pakuti osalejatele võimalust transkriptsiooni lugeda ja täiendada, et tagada vastuste täpsus ning anda neile võimalus oma mõtteid lisada, kuid seda võimalust ei soovitud kasutada. Samuti korrati üle konfidentsiaalsuse lubadus, et kõik isikuandmed jäävad anonüümseks ning neid kasutatakse ainult uurimistöö eesmärgil.

2.3 Andmete analüüs

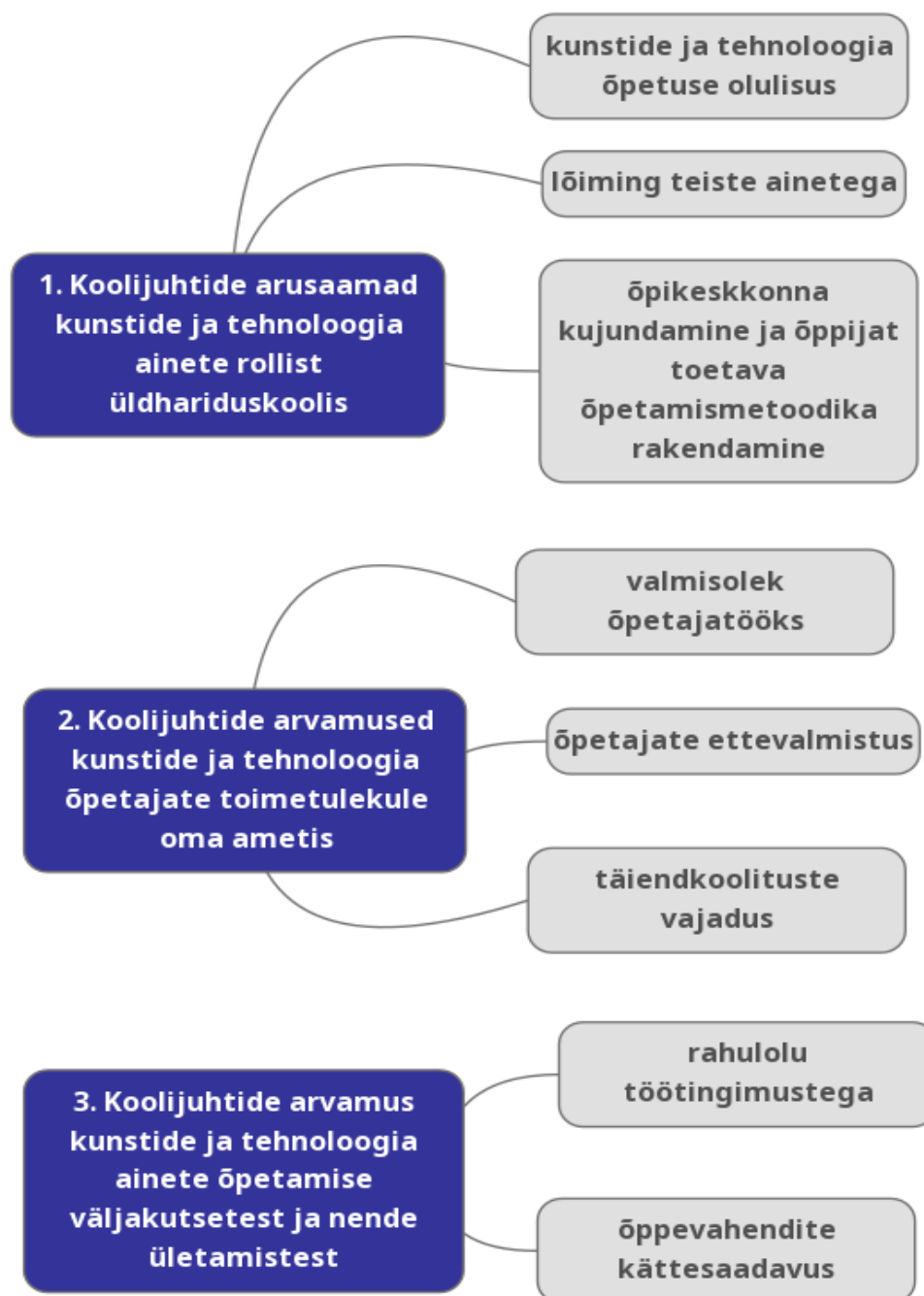
Käesolevas uurimistöös kasutati temaatilist sisuanalüüsi, mille eesmärk oli tuvastada ja tõlgendada peamisi teemasid, mis kajastusid koolijuhtide arvamustes kunstide ja tehnoloogia õpetajate ettevalmistuse, töötingimuste ja toimetuleku kohta. Analüüsi käigus kodeeriti intervjuude tekstid, seejärel rühmitati sarnased koodid teemadeks ning tõlgendati neid lähtuvalt uurimisküsimustest (Kalmus, *et al.*, 2015).

Andmeanalüüs algas salvestatud intervjuude transkribeerimisest, milleks kasutati kõnetuvastuse rakendust (Olev & Alumäe, 2022). Ühele intervjuule kulus keskmiselt 45-55 minutit. Kõik intervjuud transkribeeriti sõna-sõnalt. Saadud tekstid loeti mitmeid kordi läbi ning vajadusel korrigeeriti. Seejärel alustati teksti analüüsi, milleks kasutati temaatilist sisuanalüüsi. Intervjuude tekste analüüsiti uurimisküsimuste kaupa. Algul loeti intervjuude tekste mitmeid kordi, et end nende sisuga paremini kurssi viia. Seejärel otsiti tekstist uurimisküsimusele vastust andvaid tekstiosi ning anti tähenduslikele tekstiosadele kood. Pärast teksti kodeerimist grupeeriti sisult sarnased koodid suurematesse rühmadesse (kategoriatesse). Tekstidele leiti esialgsed koodid, mis tulenesid uurimisküsimustest ning kirjeldasid vastuste põhisõnumeid. Koodid kirjutati käsitsi rühmade kaupa kategoriateks. Kodeerimisel kasutati *Microsoft Exceli* tabelit, mis võimaldas luua kodeerimise süsteemi ja andmeid kategooriate järgi kirja panna. Tulemuste tõlgendamiseks analüüsiti kõige sagedamini esinenud teemasid. Andmeanalüüsi usaldusväärse tagamiseks kaasati protsessi kaaskodeerija, kes kodeeris ühe intervjuu. Saadud tulemusi võrreldi ning leiti, et need on suures osas kattuvad, mis andis töö autorile kindluse tehtud järelduste usaldusväärsuses.

Andmeanalüüsi tulemusel kujunesid kolm peakategooriat, mis lähtuvad uurimisküsimustest. Esimese uurimisküsimuse eesmärk oli välja selgitada, millist rolli näevad koolijuhid kunstide ja tehnoloogia ainetel üldhariduskooli õppekavas. Teise uurimisküsimuse eesmärk oli välja selgitada, kuidas tulevad kunstide ja tehnoloogia valdkonna õpetajad koolijuhtide arvates oma ametis toime. Kolmanda uurimisküsimuse eesmärk oli välja selgitada, milliseid takistusi ja probleeme näevad koolijuhid nende ainete õpetamisel ning milliseid lahendusi on rakendatud murede vähendamiseks.

Koodipuu koostamisel saadud pea- ja alamkategoriad on kujutatud joonisel 1. Esimese uurimisküsimuse alla tekkis kolm alamkategoriat: kunstide ja tehnoloogia õpetuse olulisus, lõiming teiste ainetega ning õpikeskkonna kujundamine ja õppijat toetava õpetamismetoodika rakendamine. Teise uurimisküsimusega selgus kolm alamkategoriat: valmisolek õpetajatööks, õpetajate ettevalmistus ja täiendkoolituste vajadus. Kolmanda

peakategooria alla tekkis kaks alamkategooriat: rahulolu töötingimustega ning õppevahendite kättesaadavus. Esimeses alamkategoorias on seitse, teises kolm ning kolmandas neli koodi. Esimese uurimisküsimuse alamkategooriate jagunemine koodideks on välja toodud lisas 3.

Joonis 1. Peakategooriad koos alamkategooriatega

Käesoleva uurimuse autor on magistritöö kirjutamise hetkel õppimas kunstide ja tehnoloogia õpetaja magistriõppekaval ning töötab üldhariduskoolis kunsti- ja käsitööõpetajana. Kuigi nii õppekava kui ka tööalane kogemus on otseselt seotud uurimistöö fookusega on andmete kogumisel ja analüüsimisel lähtunud valimisse kuuluvate koolijuhtide arvamustest ning nende kogemustest õpetajate toimetuleku hindamisel. Uurija ei analüüsinud enda ega kursusekaaslaste tööalast toimetulekut, vaid keskendus üldhariduskoolide juhtkonnaliikmete arvamustele õpetajate pädevuste, töötingimuste ja koolieluga kohanemise kohta. Uuringu usaldusväärsuse tagamiseks püüdis uurija jääda erapooletuks, kasutades poolstruktureeritud intervjuusid, selgelt määratletud andmeanalüüsi protsessi ning toetudes üksnes intervjuueeritavate väljendatud seisukohtadele. Kuna koolijuhid andsid tagasisidet erineva taustaga õpetajate tööle, sealhulgas õpetajatele, kes on lõpetanud Tartu või Tallinna Ülikooli ning ka neile, kellel puudub erialane kvalifikatsioon, võimaldas see mitmekesisemalt mõista koolijuhtide kogemusi ja tagasisidet kunstide ja tehnoloogia õpetajate toimetuleku kohta koolis. Uurija rolli ja selle mõju teadvustamine ja mõju reflekteerimine on oluline osa kvalitatiivse uurimise läbipaistvusest ja eetilisusest (Berger, 2015).

3. Tulemused

Järgnevalt esitatakse uurimistulemused vastavalt püstitatud uurimisküsimustele. Iga küsimuse all tuuakse välja sellele vastavad alamkategoriad, mis on tuletatud andmeanalüüsist.

Alamkategoriate tähenduse täpsemaks mõtestamiseks kasutatakse intervjueeritavate tsitaate, mis aitavad paremini mõista koolijuhtide arvamusi.

3.1 Koolijuhtide arusaamad kunstide ja tehnoloogia ainete rollist üldhariduskoolis

Esimese uurimisküsimuse eesmärk oli välja selgitada, millist rolli näevad koolijuhid kunstide ja tehnoloogia ainetel üldhariduskooli õppekavas. Koolijuhtide vastustest eristus kolm peamist teemat, mis jagunesid järgmistesse alamkategoriatesse: kunstide ja tehnoloogia õpetuse olulisus; lõiming teiste ainetega; õpikeskkonna kujundamine ja õppijat toetava õpetamismetoodika rakendamine.

3.1.1 Kunstide ja tehnoloogia õpetuse olulisus

Tulemustest selgus, et koolijuhid näevad kunstide ja tehnoloogia ainete väärtust hariduses võrdsena teiste õppeainetega. Arutelu kunstide ja tehnoloogia ainete olulisuse üle pole koolides olnud ning nende tundide tähtsus on aja jooksul isegi kasvanud. Rõhutati loovuse, käeliste oskuste ja praktiliste kogemuste olulisust, sest varem anti käeliseid oskusi edasi kodus, kuid tänapäeval on see vastutus liikunud koolile. Õ8: *“Tänapäeva laps ju väga palju üldse ikkagi käelist tegevust nagu ei tee, siis ma arvan, et see on ikkagi pigem olulisem kui varem.”*

Mitmed koolijuhid tõid välja, et loovained toetavad vaimset tervist ning pakuvad eduelamust nendele õpilastele, kellel on õppimisel raskusi, eriti reaalainetes. Õ5: *“Tegelikult ma näen, et see toetab neid õpilasi, kellel on oma vaimse tervisega probleeme. Ehk see on meditatiivne tegevus.”* Toodi välja, et õpilastel on võimalus panustada kooli ruumide kujundamisse ning arvati, et see tegevus tugevdab nende kuuluvustunnet.

Siiski tõdeti, et mitte kõik kooli- ja kogukonnaliikmed ei väärtusta kunstide ja tehnoloogia aineid võrdselt teiste õppeainetega, sest nii lapsevanemate, õpilaste kui ka mõne õpetaja seas on kõlanud arvamus, et kunsti ja tehnoloogia ainete väärtus on oodatust madalam. Arvamuse põhjuseks on see, et nendes ainetes ei ole eksameid ega tasemetöid.

Mitmed koolijuhid tõid esile, et õpetajad peavad tegema lisatööd, et oma valdkonda tutvustada ja tegevustega silma paista. Õ5: *“See on ikkagi natukene ka äkki ühiskondlik suhe,*

et see kunst, noh, see tuleb kergelt joonistada midagi või tee midagi valmis. Aga tegelikult seal taga on suur ettevalmistus /.../ kas kõik seda näevad, on jah, küsitav.” Õpetajate panust kooliellu nähakse ka väljaspool ainetunde, sest nad viivad läbi huviringe, osalevad aktiivselt koolikeskkonna kujundamises valmistades koos õpilastega dekoratsioone teemapäevadeks ja üritusteks ning selles tegevuses nähakse sageli just kunstiõpetaja rolli. Õ7: “*No ma mõtlen /.../ on vaja kuskile mingeid kaunistusi /.../ ja see on ikkagi tal tõesti nagu ikkagi lisatöö /.../ ta teeb ikkagi seda pärast tunde ajast on ju.”*

Koolijuhid hindavad kõrgelt õpetajate panustamist näituste, laatade ja teiste kooli ürituste korraldamisel ning arvati, et sellised tegevused võivad suurendada kunstide ja tehnoloogia ainete nähtavust.

3.1.2 Lõiming teiste ainetega

Koolijuhid tõid esile, et kunstide ja tehnoloogia valdkonna õpetajad on valmis lõimima oma tunni teemat teiste õppeainetega. Näitena toodi loovtööd, kus juhendajateks on tihti just nende ainete õpetajad ning tegevuste käigus valmivad tööd, kus kasutatakse reaalainetes saadud teadmisi. Õ7: “*Põhikooli kaheksanda klassi loovtööde juhendajad. Ja sealt on ikka tulnud väga kihvte töid.”* Mitmed koolijuhid tõid esile õpetajate valmisolekut teha koostööd teiste aineõpetajatega, võimaldades õpilastel arendada üldpädevusi. Õ2: “*Loovained on seotud kõikide üldpädevustega: koostöö, sotsiaalsed oskused, planeerimisoskus ja isegi matemaatika.*“ Koolijuhid arvavad, et kunstide ja tehnoloogia ained pakuvad häid võimalusi lõiminguks teiste õppeainetega ning oluliseks peetakse koolikeskkonna kujundamise protsessi.

3.1.3 Õpikeskkonna kujundamine ja õppijat toetava õpetamismetoodika rakendamine

Koolijuhid tõid välja, et kunstide ja tehnoloogia õpetajad loovad tunnis toetava ja kaasava õpikeskkonna. Nad püüavad arvestada õpilaste erinevate võimete, huvidega ja arengutasemega vältides õpilaste võrdlemist ning keskendudes iga lapse individuaalsele arengule. Koolijuhid arvasid, et selline lähenemine aitab kaasa õpilaste enesekindluse ja sisemise motivatsiooni kujunemisele. Õ2: „*Ta ei hinda ainult seda valmis eset, vaid vaatab, kuidas laps sinna jõudis. See on oluline, et laps tunneks, et ta on protsessis väärtustatud, isegi kui tulemus pole ideaalne.*“ Koolijuhid näevad vajadust ajaga kaasas käia ja tehnikaparki uuendada. Tulemustest selgus, et tehnoloogiaõpetuses tuuakse järjest enam sisse uusi tehnoloogiaid ning ostetakse seadmeid, et õpet kaasajastada. Õ3: “*Siis loomulikult käsitöös on*

meil ju need õmblus, noh, õmblusmasinad, tikkimismasinad, et masinaid on päris palju erinevaid, mida lapsed saavad kasvatada.” Koolides kasutatakse erinevaid tööde esitlemise viise: pildistamine, dokumenteerimine. Samas koolijuhid väljendasid soovi, et lisaks virtuaalsetele lahendustele jääksid fookusesse ka reaalsed käelised tulemused. Õ8: „*Pigem ikkagi see ese, mis valmis saab, võiks ka päriselt olemas olla.*” Uute tehnoloogiatega ja võimalustega tutvutakse koostööpartnerite ehk kohalike ettevõtete ja kutsekoolide abiga.

Väga oluliseks peavad koolijuhid õpetaja oskust õpilasi kaasata ja ennast kehtestada. Õ7: *“Vahet ei ole, kas ta tuleb ütleme ülikoolist või ükskõik kust /.../ mida ma vaatan, nii-öelda kui tuleb uus inimene, kuidas ta ennast klassis kehtestab.*” Koolijuhid tõid välja, et hästi toimivates tundides luuakse võimalused katsetada ja areneda omas tempos. Samas märgiti, et õpetajad, kellel puudub nõutud haridus ei kasuta sageli mitmekesiseid õppemeetodeid, mistõttu jääb teemade käsitus piiratuks. Sellest tulenevalt nähakse vajadust õpetajate meetodiliste oskuste arendamiseks ja täiendkoolitustele suunamiseks.

3.2 Koolijuhtide arvamused kunstide ja tehnoloogia õpetajate toimetulekule oma ametis

Teise uurimisküsimuse eesmärk oli välja selgitada, millised on koolijuhtide arvamused kunstide ja tehnoloogia õpetajate ettevalmistuse, töötingimuste ja toimetuleku kohta koolielus. Andmete analüüsist saadi tulemused, mis jagunesid järgmiselt: valmisolek õpetajatöök; õpetajate ettevalmistus; täiendkoolituste vajadus.

3.2.1 Valmisolek õpetaja tööks

Koolijuhid tõid esile, et kunstide ja tehnoloogia õpetajate igapäevane toimetulek koolis sõltub mitmetest teguritest nagu hea valdkonna tundmisest, praktilistest oskustest, õpetaja isiksuseomadustest ning valmisolekust töötada erinevate taustaga õpilastega. Rõhutati, et alles tööle asudes selgub, kas õpetajal on võime kohaneda ja oma ainet huvitavalt edasi anda. Õ4: *„Ma arvan, et see igapäevane töö õpetab rohkem kui teooria.*” Eraldi rõhutati vajadust tagada tundides ohutus, eriti tehnoloogiaõpetuses, kus kasutatakse masinaid ja tööriistu. Samuti peeti tähtsaks, et õpetaja suudaks tulla toime klassides, kus on erineva tasemega või käitumisraskustega õpilasi. Õpetaja paindlikkus ja võime kohanduda õpilaste individuaalsete vajadustega peeti oluliseks eelduseks ametis püsimisel. Õ7: *„Õpetaja peab tahtma oma tööd teha, mustis näoga sa ei saa õpetada oma ainet põnevalt.*”

Mitmed koolijuhid märkisid, et õpetaja kvalifikatsioon ei taga automaatselt edukat toimetulekut koolis töötades. Mõnikord võivad kogened, kuid kvalifikatsioonile

mittevastavad õpetajad õpilastega paremini toime tulla kui äsja kvalifikatsiooni omandanud kolleegid, sest neil on oskus õpilase vajadust mõista ja toetust pakkuda. Parimaks peetakse õpetajat, kes ühendab endas nii erialase ettevalmistuse, kui ka oskuse empaatiliselt ja paindlikult reageerida õpilaste vajadustele.

3.2.2 *Õpetajate ettevalmistus*

Koolijuhid pidasid magistriõpet oluliseks, sest õppe läbimine annab õpetajale teoreetilised ja didaktilised teadmised ning suurendab enesekindlust. Seetõttu suunatakse õpetajaid magistriõppesse õppima. Intervjuudest selgus, et õpetajaid suunatakse magistriõppesse õppima, kuid nende motiveerimine võib olla keeruline, eriti kui nad peavad õpinguid läbima töö ja pereelu kõrvalt. Õ7: *“No ma ütlen, et see poiste tehnoloogia, et ma ikkagi tahaks seda, et ta läheks õppima.”* Üle poole koolijuhtidest arvas, et õpetajad, kellel on praktilised oskused, kuid puudub kvalifikatsioon võivad olla sama väärtuslikud kui magistrikraadiga õpetajad. Koolijuhid rõhutasid, et ootavad kunstide ja tehnoloogia õpetajatelt eelkõige ainealast pädevust, vastutustunnet ja suutlikkust tulla toime väga erinevate õpilastega. Magistrikraadil nähakse oma rolli, kuid rõhutati, et kogemust ja empaatiavõimet peetakse õpetajatöös väga oluliseks. Õ7: *„ Kas inimesel on seda soont - olla õpetaja. või ei ole. Sul võib olla neid kraade seal tohutult ja tegelikult, et noh, sa ei saa nagu hakkama oma asjadega /.../ kraadid, ei tee inimest.”*

Intervjuude põhjal ilmnes, et mitmed koolijuhid tunnetavad lõhet õpetajakoolituse sisu ja tegeliku õpetajatöö vahel. Kuigi paljud tunnistasid, et nad ei tea täpselt, millised õppeained ja teemad magistriõppes kajastuvad, jagati kogemustele ja tähelepanekutele tuginedes arvamust, et mõned ained ei pruugi õpetaja igapäevast tööd piisavalt toetada. Õ8: *“Sisulist poolt ma mõtlen küll, et magistris ei tohiks olla ühtegi sellist õppeainet, mille puhul tudeng küsib, et oot-oot-oot, miks ma seda nagu õpin.”*

Kõik intervjuudes osalenud koolijuhid tõid välja, et õpetajalt oodatakse oskust toime tulla väga erinevate õpilastega, sealhulgas erivajadustega lastega ning hetkel nähakse, et ülikoolides ei saa õpetajad piisavalt teadmisi nende õpilastega töötamiseks. Õ4: *“ Et võib juhtuda ja nii nagu meil juhtus, et ongi sellel magistrikraadiga õpetajal klapid peas. Kordab ainult, et ma ei saa aru, kuidas ta aru ei saa ja noh, selekteerime välja ja siis on parem, kui teda tunnis pole.”* Koolijuhid rõhutasid, et tehnoloogiaõppes peab õpetaja oskama ohutust tagada, kuna töö toimub sageli masinatega. Erivajadustega õpilaste olemasolu klassis suurendab õpetaja vastutust ning siin on vaja tugevat ettevalmistust magistriõppe tasemel.

Mitmed koolijuhid tõid välja, et ülikoolide praktikad võiksid olla pikemad ning toimuda ka väiksemates koolides, kus on tihti suurem hulk erivajadustega õpilasi. Praktikad peeti väga oluliseks, sest tulevased õpetajad saavad praktiseerida kogunud õpetajate käe all, saades kogemusi eelseisvaks õpetajatööks. Samas näevad koolijuhid probleemi töötavate õpetajate puudumises oma kodukooli tundidest praktika perioodi ajal, sest praktika ajal jäävad töötavate õpetajate enda õpilased tihti juhendamiseteta. Siin juhiti tähelepanu vajadusele probleemiga tegeleda.

Koolijuhid tunnustasid õpetajakoolituse üldist suunda, kuid rõhutasid vajadust tugevdada seoseid kooli praktiliste vajaduste ja ülikooli õppekavade vahel. Märgiti, et õpetajakoolitus võiks senisest rohkem keskenduda teemadele, millega õpetajad igapäevaselt koolis kokku puutuvad, näiteks erivajadustega õpilaste õpetamine, klassi juhtimine, turvalisuse tagamine tehnoloogi tundides ja digipädevused ning koostööoskused. Samuti peeti oluliseks suurendada koostööd ülikoolide ja üldhariduskoolide vahel. Koolijuhtide arvates aitab see tulevasi õpetajaid paremini ette valmistada ning võimaldab õpetajakoolitusel lähtuda rohkem koolide tegelikest oludest ja ootustest.

3.2.3 Täienduskoolituste vajadus

Intervjuudest ilmnis, et kunstide ja tehnoloogia õpetajatel on huvi koolituste vastu ning koolid toetavad osalemist nii palju, kui eelarve võimaldab. Samas eelistatakse tasuta või kolleegide vaatlemisel saadud õppimisvõimalusi. Kolmandik koolijuhtidest tõi välja, et eelarve piirangud mõjutavad koolitustele lubamise otsuseid ning koolitustele saatmise asemel eelistatakse õpetajatevahelist heade praktikate jagamist ning koostööd naaberkoolidega. Koolides, kus kunstide ja tehnoloogia ainete õpetajaid on rohkem kui üks, tehakse koostööd ainealaselt omavahel, arutletakse ja leitakse koos lahendusi ning koostöövõrgustikus jagatakse kogemusi, infot ja ressursse, mis lihtsustab õpetaja tööd. Õ8: *“Ma arvangi, et kui nad on seal nagu, ma ei tea, nelja-viie või kuuekesi, vaata /.../ ühesõnaga on ju, et sa ei ole üks, sa ei pea üksi neid otsuseid tegema.”* Lisaks tõid koolijuhid esile vajaduse täiendkoolituste järele digitehnoloogia, psühholoogia ja erivajadustega laste õpetamise valdkonnas.

3.3 Koolijuhtide arvamus kunstide ja tehnoloogia ainete õpetamise väljakutsetest ja nende ületamistest

Kolmanda uurimisküsimuse eesmärk oli välja selgitada, milliseid takistusi ja probleeme näevad koolijuhid kunstide ja tehnoloogia ainete õpetamisel ning milliseid lahendusi on

rakendatud. Andmete analüüsist saadi tulemused, mis jagunesid järgmiselt: rahulolu töötingimustega; õppevahendite kättesaadavus.

3.3.1 Rahulolu töötingimustega

Tulemustest selgus, et paljudes koolides on kunstide ja tehnoloogia õpetamiseks ruumid olemas, ühes koolis on olemas eraldiseisev käsitöömaja, kuid kõik koolijuhid juhtisid tähelepanu ruumipuudusele. Toodi välja, et õpilased ei mahu klassidesse tegutsema mistõttu on keeruline tagada ohutusnõudeid. Puudulikud töötingimused nagu ruumipuudus ja vananenud sisustus mõjutavad õpetajate tööalast rahulolu. Koolijuhid tõid esile, et kunsti- ja tehnoloogiaõppeks napib sobivaid tingimusi ja vahendeid, eriti kaasaegse tehnoloogia õpetamisel. Piiratud ressursside tõttu peavad õpetajad sageli leidma loovaid lahendusi, et tagada õppetöö kvaliteet, mis on õpetajale lisatöö. Õpetajad on sunnitud leidma loovaid lahendusi ruumipuudusele ja vananenud sisustusele. Mõned koolijuhid tõid esile uusi õpetajaid, kes on keerulistes tingimustes loonud oma ainetunniks sobiva keskkonna ja näidanud üles initsiatiivi olustiku parandamisel. Õ5: „*Ta lõi ise sinna kuidagi hubasuse /.../ kõik ütlesid, et on tore.*“

Mitmes koolis otsitakse võimalusi parandada tehnoloogiaõppe tingimusi, korraldades tunde naaberkoolis, kus ressursid ja vahendid on paremad. Selline lahendus toob aga kaasa uued probleemid nagu pikad sõiduajad ja suured transpordikulud, mis suurendavad õpetajate töökoormust ja võivad vähendada töörahulolu. Õppetöö mitmekesistamiseks tehakse koostööd ka kohalike ettevõtete ja kogukonnaga. Seda võimalust hinnatakse kõrgelt. Õ4 : „*Meie koolis tehakse kunsti- ja tehnoloogi tundides koostööd kogukonna ja ettevõtetega.*“ Koostööd hinnatakse kõrgelt, kuid osade koolijuhtide arvates on tööandjate ootused, et põhikool valmistaks ette kohalike ettevõtete töötajaid arusaamatud. Õ7: „*Oodata võib mida iganes /.../ kool ei ole koht, kes valmistab tööandjale töölisi. Selleks on kutsekool /.../ üldhariduskool annab baasteadmised, baashariduse.*“

Koolijuhtide arvates on kunstide ja tehnoloogia õpetajad loovad ja lahendustele orienteeritud. Arvati, et õpetajate tööalane rahulolu on väga tähtis ning õpetajate head enesetunnet toetab eelkõige sõbralik kollektiiv, selgelt sõnastatud ootused ja võimalused enesearenguks. Enamikes koolides on mõeldud võimalustele, mis pakuvad alustavatele õpetajatele tuge. Õ2: „*Me ei jäta uusi õpetajaid üksi. Teeme kokkuleppeid, et keegi oleks toeks.*“ Koolijuhid mõistavad, et alustaval õpetajal võib tekkida stress ja läbipõlemise oht, kui tal puudub tugi tunnikavade koostamisel ning kooli süsteemidega kohanemisel.

Stressirohkeks peetakse ka õppekavade reformimise perioodi, kus aineõpetajatel tuleb üksi teha olulisi otsuseid. Lisaks suurendavad läbipõlemise ohtu ajapuudus, suur töökoormus, keerukad suhted lapsevanematega ning vajadus kohaneda kiiresti muutuvate õpikäsituste ja digivahenditega. Kõige selle kõrval võib vähene tugi tekitada ebakindlust ja mõjutada õpetaja tööalast rahulolu. Koolijuhid tõid välja, et väikestes koolides, kus õppeainet õpetab üks õpetaja tuntakse end sageli üksi. Puudub mentor või kolleeg, kellega arutada ainealaseid küsimusi või jagada kogemusi. Koolijuhid näevad vajadust luua süsteemne tugivõrgustik, et paremini toetada alustavaid kui ka kooli vahetanud õpetajaid.

3.3.2 Õppevahendite kättesaadavus

Koolijuhid kinnitasid, et vajalikud materjalid ja vahendid hangitakse koostöös kooli juhtkonnaga ning vajadusel saadakse toetus lastevanematelt. Märgitakse, et kunsti- ja käsitöötunnis toovad õpilased vahel ise materjale, kuid vajadusel leitakse kooli või kogukonna toel lahendusi. Õ6: „*Kirjutatakse üldine kiri, aga kui keegi on hädas, siis sellele leitakse lahendus.*” Samal ajal peetakse oluliseks muudatusi õppevahendite eelarvestamises.

Koolijuhid leiavad, et Haridus- ja Teadusministeerium peaks leidma lahendusi kunstide ja tehnoloogia ainete õppe rahastamiseks, sest nende ainete materiaalne kulu on märkimisväärne. Eriti tõsteti esile kodunduse tundide toiduainete hankimise teema, sest hetkel peavad õpilased toiduained ise kooli kaasa võtma, mis tekitab küsimusi hügieeni ja toiduainete säilitamise osas. Koolijuhid tõdesid, et näevad pidevalt, kuidas õpetajad otsivad võimalusi materjalide tasuta hankimiseks, kuid see tähendab neile lisatööd. Õpetajad otsivad vahendeid ja võimalusi, et tundides läbiviidud tegevuste kvaliteet ei väheneks. Probleemina nähakse, et vahendite hinnad on tõusnud, samas kui koolide eelarved on piiratud. Õ2:

“Eriliselt ei suurendata ja noh (eelarvet), viimane mure oligi selle metalliga. Et kui on see metall, ma ei tea, kordi-kordi kallinenud, et kui nüüd päriselt ikka peab niimoodi ostma ja keegi ei anna mingeid juppe või ei anneta, siis see võib-olla on praegu kõige keerukam.”.

Koolijuhid tõid korduvalt esile vajaduse sihtotstarbelise rahastuse järele kunstide ja tehnoloogia ainete õpetamiseks. Koolijuhid näevad vajadust tõstatada arutelu ning teemat selgelt esile tuua.

4. Arutelu

Käesoleva magistritöö eesmärk oli välja selgitada, millisena koolijuhid näevad kunstide ja tehnoloogia ainete rolli üldhariduskoolis ning millised on nende arvamused õpetajate ettevalmistuse, töötingimuste ja toimetuleku kohta. Magistritöö tulemuste põhjal tehti praktilisi soovitusi, kuidas toetada magistrikraadiga õpetajate pikaajalist karjääri ning edendada kunstide ja tehnoloogia ainete väärtustamist koolides.

Uuringu tulemused kinnitavad, et koolijuhid näevad muutusi ühiskonnas – kui varem saadi käelisi oskusi pigem kodust, siis nüüd on vastutus liikunud koolile. Koolijuhtide arvates aitab kunstide ja tehnoloogiaõpetus arendada oskusi läbi praktiliste tegevuste, pakkudes mitmekesisemat lähenemist õppimisele ja toetades erineva taustaga õpilasi, kellel on probleeme reaaliainetes. Loovus, koostöö, kriitiline mõtlemine ja hea eneseväljendus on tähtsad oskused, mida hinnatakse üle maailma nii tööturul kui elukestvas õppes (Vincent-Lancrin *et al.*, 2019; Põhikooli riiklik õppekava, 2011a; Fancourt & Finn, 2019).

Koolijuhid teadvustavad ainete potentsiaali, kuid samal ajal tunnetavad, et osa kogukonnast, kelle seas on nii lapsevanemad kui kolleegid, ei väärtusta neid võrdväärselt teiste õppeainetega. Selle põhjuseks nähakse sageli tasemetööde ja eksamite puudumist. Mitmed koolijuhid märkisid, et ainete atraktiivsus sõltub suurel määral õpetajate pingutustest, sest lisaks aineõpetusele tuleb teha palju tööd valdkonna nähtavaks tegemise nimel, korraldades näitusi, kooli üritusi, dekoreerides ruume. Kuigi selline lisapanus aitab suurendada õppeaine mainet, võib see muutuda õpetajatele lisakoormuseks ning viia läbipõlemiseni. Sarnaselt Laats (2022) uuringu tulemustele, leidis kinnitust, et kunstide ja tehnoloogiaõpetuse tähendus koolikultuuris on sageli alahinnatud, kuna nende sisuline väärtus ei ole piisavalt nähtav ning vajab suuremat tuge aine tutvustamiseks (Laats, 2022; Erixon *et al.*, 2023).

Koolijuhid peavad ainealaseid teadmisi ja praktilisi oskusi oluliseks eelduseks, et õpetaja saaks edukalt koolis töötada. Kõrgelt hinnatakse ka isiksuseomadusi, paindlikkust ning võimet kohaneda erinevate õpilaste vajadustega. Heaks õpetajaks kujunemisel ei piisa nende arvates üksnes diplomist või akadeemilisest kraadist. Väga oluliseks peetakse seda, milline on õpetaja suhtumine töösse ja enesearengusse. Uurimistöõ tulemustest selgus, et mitmed koolijuhid usuvad, et õpetaja, kes väärtustab oma ainet ja soovib end professionaalselt täiendada, tuleb toime ka keerulistes töötingimustes. See arusaam haakub teoorias esile toodud käsitlusega, mille kohaselt õpetajate professionaalne toimetulek sõltub lisaks teadmistele ja oskustele ka isiklikust motivatsioonist, kohanemisvõimest ning soovist end

pidevalt arendada (Remmik *et al.*, 2015; Darling-Hammond, 2017; Rissanen & Hints, 2022).

Tulemused näitavad, et kuigi magistriõpet peetakse õpetaja ettevalmistamisel oluliseks, sest see annab hea teoreetilise ja didaktilise aluse, arvatakse siiski, et see ei ole ainus eeldus igapäevaseks tööks koolis. Valdavalt nähti probleemi õpetaja võimekuses toime tulla erivajadustega õpilaste õpetamise- ja juhendamise, mis on käsitöö- ja tehnoloogiaõpetuse tundides erilise tähelepanu all, kuna tegevused on seotud ohtlike töövahendite ja masinatega ning tööohutuse tagamisega. Haridus- ja Teadusministeeriumi (2022) andmetes tuuakse välja, et hariduslike erivajadustega õpilaste arv on viimastel aastatel kasvanud ning õpetajate töö sellest tulenevalt muutunud keerukamaks. See järeldus leiab kinnitust Laatsi (2022) uurimistöös, kus selgus, et paljud tehnoloogiaõpetajad tunnevad puudust just praktilisest ettevalmistusest ja oskustest töötada kaasava hariduse põhimõtteid arvesse võttes. Koolijuhtide arvates on tekkinud vajadus teha tihedamat koostööd üldharidus- ja ülikoolide vahel, et magistriõpingute sisu oleks paremini seotud tegeliku koolielu vajadustega.

Magistriõpe annab võimaluse osaleda erinevates praktikategevustes ning koolijuhtid töid välja vajaduse need senisest paremini siduda tegeliku koolielu kontekstiga, pakkudes pikema ja sisukamaid praktikavõimalusi. Õpingute ajal osalevad üliõpilased erialapraktikatel ning seda peetakse koolijuhtide poolt väärtuslikuks kogemuseks. Praktika vajalikkust rõhutati kõikides intervjuudes ning seda nähakse õpetaja professionaalse arengu seisukohalt asendamatu kogemusena. Koolijuhtid märkisid, et pikem ja sisukam praktika, eriti väiksemates koolides, kus on sageli mitmekesise taustaga ja erivajadustega õpilasi, aitaks õpetajaid paremini ette valmistada tegelikeks tööolukordadeks. Neid tähelepanekuid toetavad ka varasemad uuringud. Laats (2022) toob välja, et just praktiliste oskuste ja kogemuste puudumine on sageli üheks põhjuseks, miks õpetajad ei jää kooli tööle. Rissanen ja Hints (2022) ning Husu ja Toom (2016) rõhutavad, et tänapäeva õpetajalt eeldatakse võimet toime tulla mitmekesise õpilasgrupiga ning kohaneda pidevalt muutuva koolikeskkonnaga ning neid oskusi ei ole võimalik omandada üksnes auditooriumis õppides, vaid need kujunevad läbi praktilise kogemuse koolis.

Samas ilmnes selge vastuolu: koolidel ei pruugi olla valmisolekut olukorraks, kus nende enda õpetaja viibib pikema aja jooksul teises koolis praktilal. Koolijuhtide arvates, praktilal viibimine tähendab, et õpetaja ei saa samal ajal anda oma tunde, mis tekitab probleeme eriti väikestes koolides, kus asendaja leidmine on keeruline. See viitab vajadusele töötada välja lahendusi, kuidas tagada õppetöö jätkumine koolides, kus aineõpetaja on praktikaga hõivatud.

Tundide andmise põhimõtted on kunstide ja tehnoloogia valdkonnas muutumas, sest lisaks pedagoogilistele oskustele peavad tänapäeva kunstide ja tehnoloogia õpetajad valdama digivahendeid ja ainepõhiseid arvutiprogramme ning oskuslikult arendama õpilastes tehnilist, loovat mõtlemise oskuste. Koolijuhid rõhutavad, et digipädevus on saanud õpetajatöö lahutamatuks osaks, eriti kuna uued tehnoloogiad mõjutavad nii käsitöö, tehnoloogia kui ka kunstide valdkonda. Seetõttu nähakse vajadust tugevamalt integreerida digitehnoloogiate õpetamine õpetajakoolituse õppekavadesse ning toetada õpetajate oskuste arengut täiendkoolituste kaudu. Samuti peeti oluliseks, et õpetaja oskaks korraldada õppetööd viisil, mis arvestab erineva õppevõimekusega õpilastega, sest õpilaste seas on nii neid, kes alles alustavad, kui ka neid, kes on juba tööga edasi jõudnud. Keeruline olukord paneb õpetaja oskused proovile ning ta peab suutma pakkuda toetust, olema paindlik ja hästi ettevalmistatud. Seda kinnitavad ka Rissanen & Hints (2022), Vincent-Lancrin *et al.*, (2019) ning Husu & Toom (2016) uuringud, kelle hinnangul nõuab tänapäevane õpetajatöö mitmekesiseid professionaalseid oskusi ning võimet kohaneda pidevalt muutuvate tingimuste ja ootustega. Õpetajate töö muutub tehnoloogia arenguga keerulisemaks ning seetõttu on vajalik tugevdada õpetajate väljaõpet.

Koolijuhid tõid välja olulisemad tegurid, mis mõjutavad õpetajate rahulolu tööl ning nendeks on toetav kollektiiv, selged ootused ja võimalused enesearenguks. Tulemustest selgus, et enamikes üldhariduskoolides on toetuseks loodud mitmeid tugisüsteeme, sealhulgas mentorlus või juhtkonna otsene tugi. Alustavaid õpetajaid püütakse teadlikult toetada, kuid väiksemates koolides, kus aineõpetaja on sageli ainuke omas valdkonnas, on võimalused juhendamiseks piiratud. Mõistetakse, et karjääri alguses võib tekkida stress ja läbipõlemise oht, eriti kui tuntakse end üksi või töökoormus on liiga suur ning puudub koostöö kolleegidega. Koolijuhid rõhutasid, et lisaks täiendkoolitustele on ülioluline pakkuda õpetajatele süsteemset tuge nii mentorluse kui ka kolleegide koostöö kaudu. Seetõttu nähakse vajadust luua koolisisesed tugivõrgustikke, mis toetaksid õpetajate enesekindlust, hoiakute kujunemist ja aitaksid ennetada läbipõlemist. Vaatamata eelpool nimetatud probleemide teadvustamisele, pole paljudes koolides terviklikku ja järjepidevat toetussüsteemi loodud. Samale kitsaskohale viitavad ka Taimalu *et al.* (2020), kelle hinnangul on toetamise süsteemi kvaliteet ja kättesaadavus olulisel määral seotud kooli suuruse ja ressursidega ning Remmik *et al.* (2015), kes rõhutasid, et töö alustamise periood on õpetajale pingeline ning tööle asumise edukus sõltub suuresti kooli toetavast keskkonnast. Lisaks eelpool nimetatud autoritele rõhutatakse teoorias, et mentorlus, kolleegide koostöö ja juhtkonna toetus on võtmetegurid, mis aitavad õpetajal säilitada töömotivatsiooni ning ennetada läbipõlemist, eriti

just karjääri alguses (Darling-Hammond, 2017; Sutchet *et al.*, 2016; Eisenschmidt *et al.*, 2017).

Üheks kriteeriumiks töörahu tagamisel peetakse selgelt sõnastatud ootusi tööle. Tulemused näitavad, et õpetajad peavad sageli tegelema lisakohustustega nagu koolikeskkonna kujundamine, ürituste ettevalmistamine või õppematerjalide otsimine. Need tegevused on küll osa koolielust ja loovad võimalusi eneseväljenduseks, kuid võivad muutuda koormavaks, eriti juhul, kui tekib ajapuudus või puuduvad oskused ja tugi ülesannete läbiviimiseks. Koolijuhid toovad välja, et õpetajad täidavad sageli tasustamata lisakohustusi, mis võib tekitada rahulolematust. Õpetajate loovust ja algatusvõimet hinnatakse kõrgelt ning koolijuhid teadvustavad, et rahulolu säilitamiseks on vajalik järjepidev toetus, samal ajal puudub juhtkonna liikmetel selge ülevaade nende ülesannete mahust ja ajakulust. Tööalane heaolu on seotud tunnetusega, et lisatööd märgatakse ja väärtustatakse. Samale järeldusele jõudis ka Darling-Hammond (2017), kes rõhutab, et õpetaja ametis püsimise üks võtmetegur on tööalane heaolu, mida mõjutab otseselt juhtkonna suhtumine ja loodud töökeskkond. Sutchet *et al.* (2016) viitavad, et kvaliteetsed tugimeetmed nagu töökoormuse tasakaalustamine ja konstruktiivne tagasiside, aitavad oluliselt vähendada õpetajate varajast lahkumist ametist. Kuigi enamik koolijuhte usuvad, et nende koolis on toetav keskkond, viitab Taimalu *et al.* (2019) uuring, et õpetajate ja koolijuhtide tunnetus toetuse kohta võib erineda. Koolijuhid toovad samuti välja vajaduse parema kommunikatsiooni ja läbipaistvuse järele, sest õpetajad peavad tajuma, et neid mõistetakse ja tööd märgatakse.

Tulemused näitavad, et koolijuhid peavad oluliseks materiaalsete tingimuste tagamist, sest vajalikud ressursid ja head töötingimused on kvaliteetse õppetöö eelduseks. Samas toodi välja, et olukord on sageli keeruline. Kuigi paljudes koolides on kunstide ja tehnoloogia õpetuse läbiviimiseks sobivad ruumid ja seadmed olemas, esineb endiselt ruumipuudust ning vajalike vahendite nappust. See näitab, et tegelikud tingimused õppetöö toetamiseks ei toeta täiel määral põhikooli riiklikule õppekavale (2011a) ja Veeberi *et al.* (*s.a.*) välja toodud seisukohale, et õppimine peab toimuma eesmärgipäras, turvalises ja loovas keskkonnas. Kitsaskohti nähakse tehnoloogiaõpetuse valdkonnas, näiteks metallitöö ning kodunduse tundides, kus on vajalikud spetsiifilised töövahendid ja sobivad ventilatsiooni- ja säilitustingimused. Lisaks toovad õpilased kodunduse tunniks toiduaineid, mis tekitab ebakindlust seoses toidu hügieeni ja säilitamisega. See probleem esineb enamikus uuringus osalenud koolides. Haridus- ja Teadusministeeriumi (2022) andmetel on ainepõhiste vahendite ja tarvikute kulu kunstide ja tehnoloogiaõppes võrreldes teiste õppeainetega suurem, kuid koolide eelarved ei võimalda alati vajalikke vahendeid soetada. Tulemused

näitasid, et õpetajad on sageli sunnitud ise leidma alternatiivseid lahendusi või pöörduma kogukonna ja ettevõtjate poole. Koolijuhid näevad, et ressursside nappus mõjutab otseselt ka õpetajate töökorraldust ning arvati, et toetus valdkonna rahastuse parandamiseks peab suurenema riiklikul tasandil. Teooria osas märgitakse, et kvaliteetseks käsitöö- ja tehnoloogiaõppeks on hädavajalikud kaasaegsed töövahendid, piisav ruum ning turvaline keskkond (Põhikooli riiklik õppekava, 2011a; Haridus- ja Noorteamet, *s.a.*).

Noored ja tahtejõulised õpetajad näitavad üles leidlikkust, et töötingimusi parandada, kuid arvatakse, et lisapingutus võib pikemas perspektiivis muutuda kurnavaks, eriti kui õpetaja tunneb, et tema panus ei ole jätkusuutlikult toetatud. Mitmed üldhariduskoolid on leidnud lahendusi koostöös naaberkoolide või kutseõppeasutustega, et pakkuda kvaliteetsemat tehnoloogiaõpet, kuid sellega kaasnevad logistilised väljakutsed, nagu sõiduaeg ja lisakulud, mis pingestavad kooli eelarvet. Selline olukord viitab, et haridussüsteemis on vaja laiemat koordineerimist ja tuge koolidevahelise koostöö korraldamisel, et kvaliteetne õpe ei sõltuks vaid kohaliku kooli võimekusest. Oluliseks märgiti ka koostöö kogukonnaga. Õppetöö mitmekesiseks muutmiseks korraldavad aineõpetajad ekskursioone ja õppepäevi kohalikes ettevõtetes, mis toetab põhikooli riiklikku õppekava (2011a) ja Mets & Viia (2018) välja toodud mõtteid praktiliste seoste loomise vajalikkusest.

Ettevõtjad toetavad koole materjalidega ning tutvustavad tööprotsesse, kuid tulemustest selgus, et osad koolijuhid suhtuvad kriitiliselt tööandjate ootustesse, et põhikoolis toimuks tulevaste töötajate ettevalmistamine. Nende hinnangul on üldhariduskooli õpetaja peamine eesmärk pakkuda õpilastele laiapõhjalist haridust, mitte suunata õpilasi varakult tööjõuturule. Selline arvamus on kooskõlas Mets & Viia (2018) ja Nestor (*s.a.*) seisukohtadega, mille kohaselt ei piisa üksnes spetsiifilistest oskuste õpetamisest, olulisem on õpilastes arendada üldpädevusi. Koolijuhid tõid välja, et kunstide ja tehnoloogia ainete puhul on oluline, et fookuses oleks loovuse, tehnoloogilise kirjaoskuse ja probleemilahenduse oskuse kujundamine, mitte üksnes tehniliste töövõtete edasiandmine. Autio *et al.* (2015) ning Vincent-Lancrin *et al.* (2019) toovad esile, et tänapäeva tehnoloogiaõpetus peab toetama neid laiemalt rakendatavaid oskusi, mis aitavad noortel kohaneda kiiresti muutuvast maailmast. Samas nähti positiivsena, et ettevõtete kaasamine aitab õpetajatel õppetööd mitmekesistada ja näidata seoseid reaalse eluga.

Kokkuvõttes võib järeldada, et koolijuhid hindavad kunstide ja tehnoloogia ainete panust õpilaste loovuse, praktiliste oskuste ning üldpädevuste arendamisse. Samas viitavad koolijuhtide kogemused sellele, et nende ainete nähtavust ja väärtustamist ühiskonnas võiks senisest enam toetada. Õpetajate ettevalmistus vastab paljuski kooli ootustele, kuid mõnes

valdkonnas, nagu erivajadustega õpilaste õpetamine, digipädevuste rakendamine ja tööohutuse tagamine, nähakse arenguvõimalusi. Koolijuhtide hinnangul vajab praktikakorraldus muutmist, et õpetajakoolitus võimaldaks tulevastel õpetajatel omandada laiapõhjalisi kogemusi kooli igapäevatoos ja kohaneda paremini õpetajatöö tegelikkusega. Oluliseks peetakse koostööd ülikoolidega, et õpetajakoolitus vastaks paremini üldhariduskoolide vajadustele. Töörahulolu toetavad koolijuhtide hinnangul selged tööülesanded, toetav töökeskkond ja koostöö kolleegidega. Samal ajal võivad õpetajate heaolu mõjutada piiratud ressursid ning lisakohustused, eriti valdkondades, kus praktiline töö nõuab rohkem vahendeid. Uuringu tulemused viitavad sellele, et süsteemne tugi, head töötingimused, piisav rahastus ja sisuline koostöö on olulised tegurid, mis aitavad kaasa magistriskraadiga õpetajate professionaalsele arengule ning kunstide ja tehnoloogia ainete tugevamale positsioonile üldhariduses.

Käesoleval uurimisel on piiranguid, mis võivad mõjutada tulemuste tõlgendamist ja üldistatavust. Andmed koguti kaheksalt Viljandimaa üldhariduskooli juhtkonnaliikmelt, mistõttu ei saa tulemusi otseselt üle kanda teiste Eesti piirkondade konteksti, kus koolikorraldus ja ressursside kättesaadavus võivad olla erinevad. Kvalitatiivne uurimismetoodika ja poolstruktureeritud intervjuud võimaldasid süvitsi mõista koolijuhtide kogemusi, kuid piiravad tulemuste laiendamist, sest esitatud seisukohad ei peegelda üle-eestiliselt koolijuhtide arvamusi. Üheks piiranguks on see, et koolijuhtide tööstaaži ja ametialase tausta kohta andmeid ei kogutud, kuna uurimuse eesmärk oli sügavamalt mõista nende isiklike kogemusi seoses kunstide ja tehnoloogia õpetajate tööga. Edasistes uuringutes võiks laiendada valimit teistesse maakondadesse ning kaasata aineõpetajaid, et saada põhjalikum ülevaade õpetajate ettevalmistusest ja töötingimustest erinevates koolikeskkondades.

Tänuõnad

Avaldan siirast tänu kõigile, kes toetasid mind magistritöö koostamisel.

Tänan oma juhendajat Marvi Remmikut, kelle asjalikud nõuanded aitasid mul hoida uurimistöö fookust. Samuti tänan Ave Paluoja, kes abistas mind transkribeerimisel ja töö vormilise korrektsuse tagamisel ning Kristlin Oja, kes toetas töö valmimist teksti keelelise toimetamisega. Eriline tänu kuulub minu perele, kes oli mulle toeks kogu tööprotsessi vältel.

Autorluse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Arenguseire Keskus. (2023). *Õpetajate ametist lahkumine*. Arenguseire Keskus.
<https://arenguseire.ee/raportid/opetajate-ametist-lahkumine/>
- Autio, O., Soobik, M., Thorsteinsson, G., & Olafsson, B. (2015). The development of craft and technology education curriculums and students' attitudes towards technology in Finland, Estonia and Iceland. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 2(1), 22–34. <https://ijcer.net/index.php/pub/article/view/26>
- Autio, O., & Soobik, M. (2017). Technological knowledge and reasoning in Finnish and Estonian technology education. *International Journal of Research in Education and Science*, 3(1), 1–10. <https://ijres.net/index.php/ijres/article/view/146>
- Berger, R. (2015). Now I see it, now I don't: Researcher's position and reflexivity in qualitative research. *Qualitative Research*, 15(2), 219–234.
<https://doi.org/10.1177/1468794112468475>
- Carver-Thomas, D., & Darling-Hammond, L. (2017). *Teacher turnover: Why it matters and what we can do about it*. Learning Policy Institute.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED606805.pdf>
- Darling-Hammond, L. (2017). Teacher education around the world: What can we learn from international practice? *European Journal of Teacher Education*, 40(3), 291–309.
<https://doi.org/10.1080/02619768.2017.1315399>
- Eesti Haridustöötajate Liit. (2025). Uuring: 90% Eesti õpetajatest on läbi põlenud ja enamik plaaninud töölt lahkumist. Eesti Haridustöötajate Liit.
<https://ehl.org.ee/2022/06/15/uuring-90-eesti-opetajatest-on-labi-polenud-ja-enamik-plaaninud-toolt-lahkumist/>
- Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit. (s.a.). *Koolitus*. Folkart.ee. <https://folkart.ee/koolitus/>
- Eesti Tehnoloogiakasvatuse Liit. (s.a.). *Koolitused ja seminarid õpetajatele*.
<https://tehnoloogia.ee>
- Eisenschmidt, E., Ahtiainen, R., Kondratjev, B. S., & Sillavee, R. (2021). A Study of Finnish and Estonian Principals' Perceptions of Strategies that Foster Teacher Involvement in School Development. *International Journal of Leadership in Education*, 28(1), 81–104. <https://doi.org/10.1080/13603124.2021.2000033>
- Eisenschmidt, E., Erss, M., Heidmets, M., Kikas, E., Poom-Valickis, K., Slabina, P., Timoštšuk, I., & Vinter, K. (2017). *Õpikäsitus: teooriad, uurimused, mõõtmise. Analüütiline ülevaade*. Tallinna Ülikool, Haridusteaduste Instituut.

- <http://hdl.handle.net/10062/55716>
- Erixon, P.-O., Jeansson, Å., Westerlund, S., & Pettersson, D. (2023). Diversification and division – “academic drift” in Swedish teacher education in the aesthetic school subjects in a new higher education structure. *Education Inquiry*, 14(1), 1–19. <https://doi.org/10.1080/20004508.2023.2213473>
- European Commission. (2018). *Key competences for lifelong learning*. Publications. Office of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32018H0604%2801%29>
- Fancourt, D., & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review* (Health Evidence Network synthesis report, No. 67). World Health Organization Regional Office for Europe. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf>
- Fadel, C., Trilling, B., & Bialik, M. (2015). *Four-dimensional education: The competencies learners need to succeed*. Center for Curriculum Redesign. https://didatticaonline.pfse-auxilium.org/pluginfile.php/9790/mod_glossary/attachment/195/Four-DimensionalEducation_FadelBialikTrilling2015.pdf
- Haridus- ja Noorteamet. (s.a.). *Riiklike õppekavade ajakohastamine – rakendamise toetamine*. <https://oppekava.ee/oppekavade-ajakohastamine/>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2022). *Tulemusaruande analüütiline lisa*. Haridus- ja Teadusministeerium. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-08/2022_TA_analüütiline_lisa.pdf
- Haridus- ja Teadusministeeriumi põhimäärus. (2021). RT I, 17.08.2021,2. <https://www.riigiteataja.ee/akt/120032024008?leiaKehtiv>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (s.a.). *Infotund: Uuendused riiklikes õppekavades*. <https://hm.ee/sites/default/files/documents/2023-03/Ajakohastatud%20õppekavade%20infopäev%20koolidele%2007.03.2023.pdf>
- Henno, I., Ivanova, K., Jürimäe, M., Kasesalk, M., Lamesoo, K., Pihu, M., Tagamets, E., & Vanari, K. (2021). *Eesti põhikooli riiklik õppekava rahvusvahelises võrdluses. Õpetajate kaasatulek muutustega*. Tallinna Ülikool ja Tartu Ülikool. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-07/oecd_sekundaaranaluus_jaan_2022.pdf
- Husu, J., & Toom, A. (2016). *Opettajat ja opettajankoulutus – suuntia tulevaan: Selvitys ajankohtaisesta opettaja- ja opettajankoulutustutkimuksesta opettajankoulutuksen kehittämisohjelman laatimisen tueksi*. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

- <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75552/okm33.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas. Tartu Ülikool.
<https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/>
- Kantar Emor. (2024). *Haridusjuhtide professionaalse arengu toetamise uuring 2024*.
<https://www.kantaremor.ee/wp-content/uploads/2024/04/Haridusjuhtide-toetamise-uuring-2024.pdf>
- Kikas, E. (s.a.). *Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes*. Haridus- ja Teadusministeerium. https://haridus.ut.ee/sites/default/files/inline-files/edukoraamatkaanega_0.pdf
- Kikas, E., & Toomela, A. (2015). *Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes: Üldpädevused ja nende arendamine*. Haridus- ja Teadusministeerium.
https://haridus.ut.ee/sites/default/files/inline-files/oppimine_ja_opetamine_3_kooliastmes_1.pdf
- Kokko, S., Kouhia, A., & Kangas, K. (2020). Finnish craft education in turbulence: Conflicting debates on the current National Core Curriculum. *Techne Serien*, 27(1), 1–19. <http://hdl.handle.net/10138/313499>
- Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Laats, P. (2022). *Kvalifitseeritud tehnoloogiaõpetajate põhjendused õpetajana mitte töötamiseks ning ettepanekud õpetajaametisse asumise soodustamiseks* [Magistritöö, Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia]. DSpace.
<https://hdl.handle.net/10062/90814>
- Lagerspetz, M. (2017). *Ühiskonna uurimise meetodid : sissejuhatus ja väljajuhatus*. Tallinna Ülikooli kirjastus.
https://www.tlu.ee/pood/index.php?controller=attachment&id_attachment=74
- Lavonen, J. (2020). Curriculum and teacher education reforms in Finland that support the development of competences for the twenty-first century. In F. M. Reimers (Ed.), *Audacious education purposes: How democratic societies shape education for human flourishing* (pp. 65–80). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-41882-3_3
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M. & Strömpl, J. (2014). *Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas: Intervjuu*. Tartu Ülikool.
<https://samm.ut.ee/intervjuu>
- Mets, U., & Viia, A. (2018). *Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: Haridus ja teadus*.

- Uuringu lühiaruanne*. SA Kutsekoda. <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2018/11/OSKA-Hariduse-ja-teaduse-uuringuaruanne-2018.pdf>
- Nestor, M. (s.a.). *Töõandjate ootused ja kutseharidus – mida ettevõtjad ootavad?* Riigikogu kantselei. <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2016/02/Töõandjate-ootused-ja-kutseharidus---mida-ettevõtjad-ootavad-Mihkel-Nestor.pdf>
- Olev, A., & Alumäe, T. (2022). Estonian speech recognition and transcription editing service. *Baltic Journal of Modern Computing*, 10(3), 409–421. <https://doi.org/10.22364/bjmc.2022.10.3.14>
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (2010). RT I 2010, 41, 240 <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122015015?leiaKehtiv>
- Põhikooli riiklik õppekava. (2011a). RT I, 14.01.2011, 1 <https://www.riigiteataja.ee/akt/110082024002>
- Põhikooli riiklik õppekava. (2011b). RT I, 14.01.2011, 1, Lisa 3. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110082024002>
- Põhikooli riiklik õppekava. (2011c). RT I, 14.01.2011, 1, Lisa 7. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110082024002>
- Pöllänen, S., & Urdziņa-Deruma, M. (2017). Future-oriented reform of craft education. In E. Kimonen & R. Nevalainen (Eds.), *Reforming teaching and teacher education* (pp. 83–96). SensePublishers. https://doi.org/10.1007/978-94-6300-917-1_5
- Remmik, M., Lepp, L., & Koni, I. (2015). Algajad õpetajad koolijuhi ja kolleegide toetusest esimestel tööaastatel. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 3(1), 173–201. <https://doi.org/10.12697/eha.2015.3.1.08>
- Rissanen, M., & Hintsu, T. (2022). *Taidon oppiminen – tietämisen taito, taidon osaamisen arviointi*. Opetushallituksen puheenvuoro. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Taidon%20opetus%2C%20taidon%20osaamisen%20arviointi_1.pdf
- Ronkko, M. L., Mommo, S., & Aerila, J. A. (2016). The teachers' views on the significance of the design and craft teaching in Finland. *Design and Technology Education: An International Journal*, 21(2), 49–58. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1119411.pdf>
- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/valimid/>
- Sihtasutus Kutsekoda. (2024). *Kutsestandardid: Õpetaja, tase 7*. Kutseregister. <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/11334391>

- Slabina, P., & Aava, K. (2019). Õpetajate koostöise õpikultuuri kogemused Eesti üldhariduskoolide näitel. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 7(1), 76–100.
<https://doi.org/10.12697/eha.2019.7.1.04>
- Sutcher, L., Darling-Hammond, L., & Carver-Thomas, D. (2016). *A coming crisis in teaching? Teacher supply, demand, and shortages in the U.S. Research brief*. Learning Policy Institute. <https://eric.ed.gov/?id=ED606665>
- Taimalu, M., Uibu, K., Luik, P., Leijen, Ä., & Pedaste, M. (2020). *Õpetajad ja koolijuhid väärtustatud professionaalidena: OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2018 tulemused* (2. osa). Haridus- ja Noorteamet.
https://harno.ee/sites/default/files/documents/2021-02/TALIS2_kujundatud.pdf
- Taimalu, M., Uibu, K., Luik, P., & Leijen, Ä. (2019). *Õpetajad ja koolijuhid elukestvate õppijatena: OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2018 tulemused*, (I osa). Haridus- ja Teadusministeerium. <http://hdl.handle.net/10062/70213>
- Tallinna Ülikool. (s.a.-a). *Kunstiõpetaja magistriõppekava*. Tallinna Ülikool.
<https://www.tlu.ee/bfm/kunstiopetaja>
- Tallinna Ülikool. (s.a.-b). *Tehnoloogiavaldkonna ainete õpetaja magistriõppekava*. Tallinna Ülikool. <https://www.tlu.ee>
- Toomi, K. (2023). *Koolijuhtide professionaalse arengu võimalused ja soovitusel selle tõhusaks toetamiseks ühe omavalitsuse näitel* [Magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<https://hdl.handle.net/10062/91057>
- Unt, K. (2024). *Tehnoloogiavaldkonna õpetajate valmisolek õppekava muudatuseks* [Magistritöö, Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia]. DSpace.
<https://hdl.handle.net/10062/102594>
- Urdziņa-Deruma, M. (2023). Craft and technology education reform in Latvia. *Craft and Design Education*. <https://doi.org/10.7577/formakademisk.5422>
- Vaher, K., & Sellio, R. (2019). *Üldhariduskoolide õpetajaskonna tööalane liikuvus ja karjääriteed EHISe andmetel*. Haridus- ja Teadusministeerium.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/opetajate_toalane_liikuvus_kristel_vaher_ja_rena_sellio.pdf
- Valk, A. (2017). *Head oskused: HTMi aasta-analüüs 2017. Eesti hariduse viis tugevust*. Haridus- ja Teadusministeerium.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/head_oskused.pdf
- Valk, A. (2016). *Õpetajaameti atraktiivsus*. Haridus- ja Teadusministeerium.
<https://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:295094>

- Veeber, E., Syrjäläinen, E., & Lind, E. (s.a.). *A discussion of the necessity of craft education in the 21st century. Techne Series: Research in Sloyd Education and Craft Science A*, 22(1), 15–29.
<https://helda.helsinki.fi/items/b96587d6-7bc5-42ef-b771-17e26d280698>
- Viirpalu, P. (2016, 25. august). Tartu Ülikoolis avati kunstide ja tehnoloogia õpetaja õppekava. *Õpetajate Leht*. <https://opleht.ee/2016/08/tartu-ulikoolis-avati-kunstide-ja-tehnoloogia-opetaja-oppekava/>
- Vincent-Lancrin, S., González-Sancho, C., Bouckaert, M., de Luca, F., Fernández-Barrera, M., Jacotin, G., Urgel, J., & Vidal, Q. (2019). *Fostering students' creativity and critical thinking: What it means in school*. OECD Publishing.
<https://doi.org/10.1787/62212c37-en>
- Õun, M. (2015). Koolijuht algaja õpetaja toetajana koolikeskkonnas kohanemisel [Magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/48432>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool. <http://hdl.handle.net/10062/36419>

LISA 1. Kiri koolijuhtkonna liikmele

Lugupeetud kooli juhtkonna liige

Minu nimi on Antonina Eek ja olen Tartu Ülikooli kunstide ja tehnoloogia õpetaja magistriõppe tudeng. Kirjutan lõputööd ning selle töö raames viin läbi uurimust, mille eesmärk on välja selgitada, millisena koolijuhid näevad kunstide ja tehnoloogia ainete tähtsus üldhariduskoolis ning millised on nende arvamused õpetajate ettevalmistuse, töötingimuste ja toimetuleku kohta. Uurimistulemuste põhjal esitatakse praktilisi soovitusi magistrikraadiga õpetajate pikaajalise karjääri toetamiseks ja ainevaldkonna väärtustamiseks koolides.

Palun Teil osaleda intervjuus, kus saaksin teada Teie kogemusi ja seisukohti kunstide ja tehnoloogia ainete õpetamise teemal Teie koolis.

Teie arvamus ja vaatenurk on äärmiselt väärtuslikud, et aidata kaasa uurimistöö eesmärkide saavutamisele ning pakkuda praktilisi soovitusi haridussüsteemi edendamiseks.

Intervjuu kestus on ligikaudu 45 minutit. Saame kohtuda kas veebipõhiselt (nt Zoomi või Google Meet vahendusel) või Teie koolis kohapeal, vastavalt Teie eelistustele. Vestlus on täielikult konfidentsiaalne ja kogutud andmeid kasutatakse ainult uurimistöö eesmärgil.

Tulemused esitatakse anonüümselt, viitamata üksikisikutele, koolidele ega konkreetsetele juhtkonna liikmetele.

Kui olete valmis intervjuus osalema, palun andke teada Teile sobivad kuupäevad ja kellaajad.

Olen valmis arvestama pakutud ajakavaga.

Kui Teil on küsimusi või vajate lisainfot, võite minuga ühendust võtta telefonil 53328766 või e-posti aadressil eektoni@gmail.com. Vastan meelega kõigile Teie küsimustele.

Ette tänades ja koostööle lootes

Antonina Eek

Tartu Ülikool, Kunstide ja tehnoloogia õpetaja magistriõpe

LISA 2. Intervjuukava

Magistritöö teema: Koolijuhtide arvamused kunstide ja tehnoloogia valdkonna ainete olulisusest ning õpetajate ettevalmistuse ja töötingimuste kohta üldhariduskoolis

Intervjuu tüüp: Poolstruktureeritud.

Intervjueeritavad: Viljandimaa 8 põhikooli juhtkonnaliiget.

Uurija ettevalmistus:

- Enne intervjuud kontrollin, et kõik tehnilised vahendid (sülearvitu, telefon) töötaks ja oleks kaasas ning laetud. Võtan kaasa märkmiku märkmete tegemiseks.
- Olen lugupidav, neutraalne ja tähelepanelik, sest minu eesmärk on kuulata ja teha märkmeid, mitte anda hinnanguid.
- Hoian vestlus fookuses, kuid annan võimaluse avatud vastusteks ja kõrvalpõigeteks, kui need on toetavad minu teemat.

Vestluse alguses: täna intervjueeritavat, et ta andis nõusoleku intervjuus osalema.

Tutvustan ennast: Minu nimi on Antonina Eek, õpin Tartu Ülikoolis kunstide ja tehnoloogia õpetaja magistriõppes.

Magistritöö eesmärk on välja selgitada, millisena koolijuhid näevad kunstide ja tehnoloogia ainete tähtsus üldhariduskoolis ning millised on nende arvamused õpetajate ettevalmistuse, töötingimuste ja toimetuleku kohta. Uurimistulemuste põhjal esitatakse praktilisi soovitusi magistrikraadiga õpetajate pikaajalise karjääri toetamiseks ja ainevaldkonna väärtustamiseks koolides.

- Annan ülevaate, et intervjuu kestab umbes 45 minutit.
- Rõhutan, et vestlus on täielikult konfidentsiaalne. Intervjuus saadud andmeid kasutatakse vaid uurimistöö eesmärgil. Andmete töötlemisel ja kasutamisel ei nimetata nimesid ega viidata konkreetsetele koolidele. Saadud andmed ja intervjuud kustutatakse kohe peale magistritöö kaitsmist ja tulemuste avalikustamist. Täpsustan, et kas on tekkinud küsimusi.
- Küsin luba intervjuud salvestada, et saaksin hiljem vastuseid täpsemalt analüüsida.
- Annan teada, et intervjueeritaval on igal hetkel õigus küsimustele mitte vastata või intervjuu katkestada.
- Teen intervjuu ajal märkmeid, et osata hiljem paremini teemasid siduda.
- Pärast intervjuud täpsustan, et intervjueeritaval on soovikorral võimalust tutvuda transkriptsiooniga ja saada kokkuvõtet uurimustöö tulemustest.

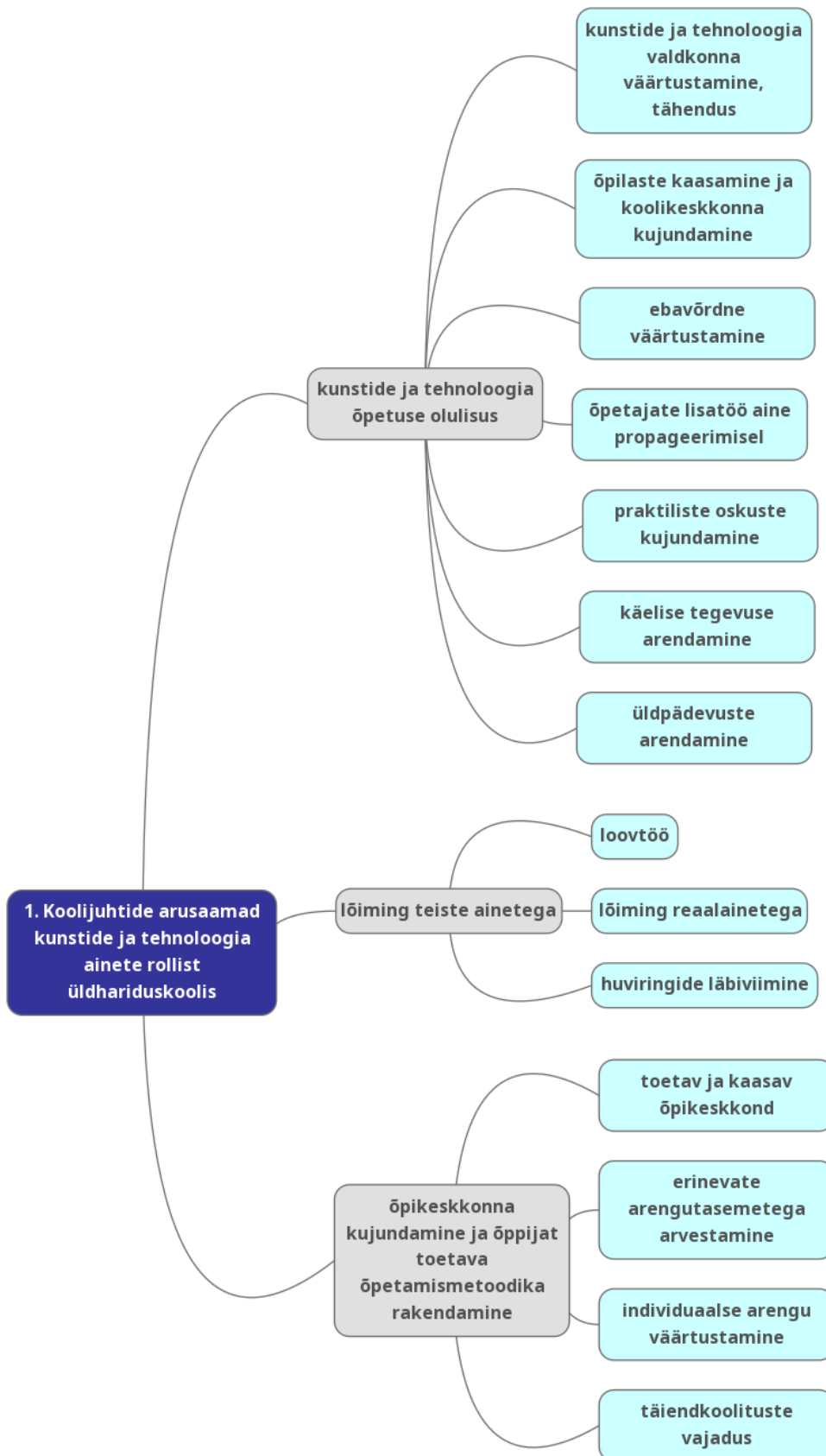
- Küsin luba edaspidiseks kontaktiks, kui intervjuu analüüsi käigus tekib vajadus lisaküsimustek

Intervjuuküsimused (näites on 8 küsimust, kokku oli intervjuus 32 küsimust, mis asusid *Google Drive* kaustas)

1. Kuidas kirjeldaksite kunstide ja tehnoloogia ainete rolli teie koolis?
2. Millist mõju avaldavad need ained õpilaste üldpädevuste ja isiksuse arengule?
3. Kuidas hindate kunstide ja tehnoloogia õpetajate toimetulekut oma ametis?
4. Milline on teie kogemus magistriõppe mõjust õpetajate ettevalmistusele ja tööle asumisele?
5. Millistes valdkondades vajaksid õpetajad paremat ettevalmistust magistriõppes?
6. Millised on peamised väljakutsed kunstide ja tehnoloogia ainete õpetamisel teie koolis?
7. Milliseid ressursse ja tingimusi vajaksid õpetajad tõhusaks õpetamiseks?
8. Kuidas saaks koolijuht paremini toetada nende ainete õpetajaid?

Intervjuu lõpus tänan koostöö ja vastuste eest!

LISA 3. Esimese uurimisküsimuse alamkategoriate jagunemine koodideks

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Antonina Eek,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

Koolijuhtide arvamused kunstide ja tehnoloogia valdkonna ainete olulisusest ning õpetajate ettevalmistuse ja töötingimuste kohta üldhariduskoolis,

mille juhendaja on Marvi Remmik, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni

3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Antonina Eek

12.05.2025